

Að viðhalda menningarerfðum

Helstu stofnanir, frjáls félagasamtök, hópar og einstaklingar sem vinna með íslenskar menningarerfðir.

Mennta- og menningarmálaráðuneyti
Júní 2017

Útgefandi: Mennta- og menningarmálaráðuneyti
Sölvhólgötu 4
150 Reykjavík
Sími: 545 9500
Bréfasími: 562 3068
Netfang: postur@mrn.is
Veffang: www.menntamalaraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla: Mennta- og menningarmálaráðuneyti

ISBN 978-9935-436-70-2

**Að viðhalda menningarerfðum: Helstu stofnanir, frjáls
félagasamtök, hópar og einstaklingar sem vinna með íslenskar
menningarerfðir.**

Unnið fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið

Akureyri, desember 2016

Guðrún Ingimundardóttir

Þetta verkefni er unnið af ÞjóðList ehf. fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið frá mars 2015 til desember 2016. Skýrsluhöfundur þakkar öllum þeim sem veittu aðstoð við gagnaöflun meðan á verkefninu stóð.

Akureyri, desember 2016

Guðrún Ingimundardóttir

EFNISYFIRLIT

1. FORMÁLI	8
2. FRAMKVÆMD VERKEFNISINS	9
3. SAMNINGURINN UM VERNDUN MENNINGARERFÐA	11
4. AÐ VIÐHALDA MENNINGARERFÐUM	13
4.1. VESTURLAND	15
4.1.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	15
4.1.b. Samantekt frá fundum.....	18
4.2. VESTFIRÐIR	21
4.2.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	21
4.2.b. Samantekt frá fundum.....	23
4.3. NORÐVESTURLAND	26
4.3.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	26
4.3.b. Samantekt frá fundum.....	28
4.4. NORÐAUSTURLAND	31
4.4.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	31
4.4.b. Samantekt frá fundum.....	35
4.5. AUSTURLAND	38
4.5.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	38
4.5.b. Samantekt frá fundum.....	39
4.6. SUÐURLAND	41
4.6.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	41
4.6.b. Samantekt frá fundum.....	45
4.7. HÖFUÐBORGARSVÆÐIÐ OG SUÐURNES	50
4.7.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar.....	50
4.7.b. Samantekt frá fundi	55
4.8. LANDSSAMTÖK	58
5. SAMANTEKT	63
6. NORRÆN SAMSTARFSVERKEFNI	66
6.1. SKRÁNING MENNINGARERFÐA Í FJALLABYGGÐ OG HENNING	66

6.2. VERNDUN MENNINGARERFÐA Á NORÐURLÖNDUM.....	68
7. TILLAGA AÐ NÆSTU SKREFUM.....	69
7.1. STARFSHÓPUR.....	69
7.2. SKRÁNINGARFERLI Á LISTA UNESCO.....	70
7.3. HEIMASÍÐAN OG LANDSLISTINN	70
7.4. VAL Á FULLTRÚUM Í STARFSHÓPINN.....	71
7.5. MIÐSTÖÐ LIFANDI HEFÐA	72
8. LOKAORÐ.....	73
9. VIÐAUKAR.....	74
9.1. EYÐUBLÖÐ TIL AÐ SKRÁ SAMTÖK	74
9.2. EYÐUBLAÐ FYRIR SKRÁNINGU MENNINGARERFÐA Í FJALLABYGGÐ.....	76
9.3. AUGLÝSINGAR UMRÆÐU- OG KYNNINGARFUNDA	78
9.4. SKYGGNUR UMRÆÐU- OG KYNNINGARFUNDANNA	80

1. FORMÁLI

Þessi skýrsla er afrakstur verkefnis sem unnið var af ÞjóðList ehf. fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið samkvæmt samningi um kaup á sérfræðipjónustu, undirrituðum 28. febrúar 2015.

Verkefnið byggir á ákvæðum 2. og 11. gr. samnings UNESCO um varðveislu menningararfða frá 2003 og felst í að greina þætti menningararfða á Íslandi með því að safna upplýsingum um stofnanir, frjáls félagasamtök, hópa og jafnvel einstaklinga sem vinna með íslenskar menningarerfðir. Markmiðið með verkefninu er að afla nauðsynlegra upplýsinga til að innleiða samninginn um verndun menningararfða og uppfylla ákvæði hans.

2. FRAMKVÆMD VERKEFNISINS

Upplýsinga um stofnanir, félög, hópa og jafnvel einstaklinga sem störfuðu á sviði menningararfs eða kynnu að hafa þekkingu og áhuga á menningarerfðum var aflað á tímabilinu mars 2015 til mars 2016. Tengiliðir og starf félaga og hópa breytist ört og því gæti landslagið verið annað nokkrum mánuðum eftir að þessi úttekt var gerð.

Í kafla 4, Að viðhalda menningarerfðum, eru landshlutakaflar með upplýsingum um stofnanir, félagasamtök, hópa og jafnvel einstaklinga sem starfa á sviði menningarerfða í þeim landshluta. Stuðst var við skiptingu landsins í menningarsvæði samkvæmt samningum mennta- og menningarmálaráðuneytis og iðnaðarráðuneytis við samtök sveitafélaga á Austurlandi, Norðurlandi eystra, Norðurlandi vestra, Suðurlandi, Suðurnesjum, Vestfjörðum og Vesturlandi. Sérstakur kafli er fyrir hvern þessara landshluta en höfuðborgarsvæðið og Suðurnes eru tekin saman í einn kafla. Landssamtök sem sameina félög á ýmsum stöðum á landinu, eru í sérstökum kafla og eru félög innan landssamtaka ekki talin upp í landshlutaköflunum (s.s. félög innan Landssamtaka Sauðfjárnænda og Kvenfélagasambands Íslands).

Sautján umræðu og kynningarfundir voru haldnir víðsvegar um landið til að efla vitund um mikilvægi menningarerfða, kynna samninginn um verndun þeirra og leita nánari upplýsinga um félög, hópa og einstaklinga sem tengdust menningarerfðum. Á fundunum var skyggnusýning og voru skyggnurnar fengnar með leyfi hjá fræðsluteymi UNESCO samningsins og þýddar á íslensku. Í landshlutaköflunum er samantekt frá umræðu- og kynningarfundunum. Umræðu- og kynningarfundirnir voru auglýstir með ýmsum hætti, s.s. í dagskrám landshlutanna, á heimasíðum sveitafélaga og bæja, hengd voru upp plaköt og fésbókarviðburðir voru útbúnir. Ekki var því við komið að heimsækja allar sveitir og bæi landsins innan tímaramma verkefnisins. Í þessari skýrslu er ekki að finna nákvæma upptalningu menningarerfða á Íslandi, en hún gefur vísbendingu um þær tegundir menningarerfða sem lifa meðal fólksins í landinu.

Á heimasíðu Þjóðlistar, www.thjodlist.is, voru útbúin eyðublöð þar sem samtök, félög, hópar og einstaklingar gátu skráð sig og menningarerfðir sem þeim tengdust.

Þessi eyðublöð voru kynnt á umræðu- og kynningarfundunum og einnig var haft beint samband við ákveðin félög og þau beðin um að skrá sig og gefa skoðun sína á eyðublaðinu. Fyrsta útgáfa eyðublaðsins bað um nokkuð nákvæmar upplýsingar um erfðirnar sem félagið, hópurinn eða einstaklingurinn stundaði en þegar engar skráningar komu þá var formið einfaldað til muna. Þrátt fyrir þessa einföldun og ítrekaðar tilraunir til að fá félög, hópa og einstaklinga til að skrá sig og menningararfðir sínar þá kom einungis ein skráning (Félag áhugamanna um bátasafn Breiðafjarðar á Reykhólum). Ekki verður úr því skorið í þessu verkefni hvers vegna ekki gekk að fá skráningar, en í norsk-íslenska tilraunaverkefninu um skráningu menningararfða í Fjallabyggð og Henning kom fram sama tregða til að fá fólk til að skrá menningararfðir sínar. Sagt er frá þessu tilraunaverkefni í kafla 6, Norræn samstarfsverkefni.

Til stóð að afla upplýsinga um það hvort félög, hópar eða einstaklingar ættu hluti tengda erfðunum og hvernig þeir væru geymdir. Á eyðublaðinu var spurt um þetta, en þar eð ekki tókst að fá skráningar þá rúmaðist sú upplýsingaöflun ekki innan þess tímaramma sem áætlaður var í verkefnið.

3. SAMNINGURINN UM VERNDUN MENNINGARERFÐA

Samningur menningarmálastofnunar sameinuðu þjóðanna (UNESCO) um verndun menningarerfða frá október 2003 var fullgildur af hálfu Íslands í nóvember 2005, en samningurinn gekk í gildi sumardaginn fyrsta árið 2006. Markmið samningsins er að varðveita menningarerfðir og efla vitund og virðingu fyrir þeim. Ísland var fyrst Norðurlanda til að fullgilda samninginn. Samningurinn skilgreinir menningarerfðir á eftirfarandi hátt:

"Menningarerfðir: Siðvenjur, framsetning, tjáningarform, þekking, færni - ásamt tækjum, hlutum, listmunum og menningarrýmum sem þeim tengjast - sem samfélög, hópar og, í sumum tilvikum, einstaklingar, telja hluta af menningararfleifð sinni. Menningarerfðir, sem flytjast frá kynslóð til kynslóðar, eru í stöðugri endursköpun, [...] þær styrkja sjálfsmynd þess [samfélagsins] og tilfinningu fyrir sögulegri framvindu [...]"

Úr 2. grein samnings UNESCO um varðveislu menningarerfða.

Menningarerfðir eru lifandi hefðir sem byggja á þekkingu og færni með rætur í fortíð og birtingarmynd í nútíð; þær eru í stöðugri endursköpun vegna samskipta við samfélag og einstaklingana sem þær stunda. Lifandi hefðir eru eins og tré með djúpar rætur (fortíð), sterkan bol (grundvallar þekking og færni), greinar til allra átta (menningarerfðirnar) og loks laufblöð, hvert með sínu sniði (erfðaberarnir).

Menningarerfðir á Íslandi eru hefðir sem í dag eru lifandi vegna þess að þær eru stundaðar af fólki í landinu. Allir Íslendingar eru einn hópur í einu tré lifandi hefða, sem greinist til allra átta eftir mismunandi þekkingu og færni einstaklinganna.

Samningurinn tekur til varðveislu menningarerfða á Íslandi og leggur að jöfnu lifandi hefðir þeirra sem hér hafa lifað mann fram af manni og þeirra sem eru ný fluttir til landsins.

Hver og einn einstaklingur á landinu er erfðaberi, með þekkingu og færni úr fortíð, sem hann endurskapar og miðlar. Það er því mikilvægt að vekja erfðaberana til meðvitundar um það hlutverk sitt ef á að varðveita menningarerfðir með skipulögðum hætti. Þetta atriði tengist tilgangi samningsins sem fram kemur í 1. gr.

en þar segir meðal annars að tilgangur samningsins sé „að efla vitund [...] um mikilvægi menningarerfða...“.

Þátttaka erfðaberanna í að skrá og varðveita menningarerfðirnar er lykilatrið í samningnum. Svo segir í *11. grein - Hlutverk aðildarríkja*.

„Hvert aðildarríki skal:

- a) gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja varðveislu menningarerfða á yfirráðasvæði sínu,
- b) sem ráðstöfun til varðveislu, [...] greina og skilgreina þá þætti menningarerfða, sem finnast á yfirráðasvæði þeirra með þátttöku samfélaga, hópa og viðkomandi frjálsra félagasamtaka.“

Enn fremur segir í *15. gr. - Þátttaka samfélaga, hópa og einstaklinga*.

„Með aðgerðum sínum til varðveislu menningarerfða skal hvert aðildarríki leitast við að tryggja sem mesta þátttöku þeirra samfélaga, hópa og, eftir því sem við á, einstaklinga sem skapa, viðhalda og miðla menningarerfðum og fá þessa aðila til að taka virkan þátt í umsjón þeirra.“

Markmið þessa verkefnis er því ekki aðeins að afla upplýsinga um stofnanir, frjáls félagasamtök, hópa og jafnvel einstaklinga sem starfa á sviði menningarerfða, heldur einnig að veita upplýsingar og efla vitund um mikilvægi menningarerfða, til að undirbúa þátttöku samfélaga, hópa og frjálsra félagasamtaka í varðveislu menningarerfða á Íslandi.

4. AÐ VIÐHALDA MENNINGARERFÐUM

Í þessum kafla eru taldar upp stofnanir, félög og hópar sem starfa fyrst og fremst á sviði menningarerfða, höfðu fulltrúa á umræðu- og kynningafundi og/eða höfðu óskað eftir því að koma menningarerfðum sínum á lista UNESCO.

Einnig er sagt frá því helsta sem fram kom á umræðu- og kynningarfundunum. Á fundunum var útskýrt hvað menningarerfðir væru samkvæmt samningnum og kynntar leiðir samningsins til að vernda þær. Þar kom fram hvaða menningarerfðir gestunum þóttu mikilvægar, og eru þær taldar upp fremst í hverjum kafla, og einnig voru nefnd samfélög og hópar á landsvæðinu sem tengdust menningarerfðum. Á fundunum voru sungnir tvísöngvar og fimmundastemmur við hringhendur. Á flestum stöðum tóku fundargestir vel undir þótt fæstir þekktu þessar íslensku tónlistarhefðir.

Hvert landsvæði hefur sinn kafla, byrjað er á Vesturlandi, farið hringinn til norðurs og endað í höfuðborginni. Að lokum er sérstakur undirkafla fyrir félagasamtök með aðildarfélög út um allt land.

Leitað var eftir samstarfi við menningarfulltrúa hjá samtökum sveitafélaganna varðandi undirbúning og auglýsingu umræðu- og kynningarfundanna og til að fá upplýsingar um stofnanir, félagasamtök, hópa og einstaklinga sem störfuðu á sviði menningarerfða eða kynnu að hafa þekkingu og áhuga á menningarerfðum. Leitað var einnig eftir samstarfi við menningarfulltrúa og menningarmálanefndir bæja og sveitafélaga þar sem því var við komið, svo og við starfsmenn helstu safna, eða safnaklasa á hverju landsvæði. Safnamenn sýndu verkefninu yfirleitt mikinn áhuga en ekki gekk jafn vel að fá svör frá bæjarfulltrúum og nefndarmönnum.

Á Norðausturlandi voru fyrstu umræðu- og kynningarfundirnir haldnir og komu fyrir á áberandi hátt orðin „menningarerfðir“ og „UNESCO samningur“ í auglýsingum, fréttatilkynningum og netpóstum. Í umræðum á fundinum á Kópaskeri kom fram að þessi orð hafi fælt frá en þar var saman kominn skemmtilegur og forvitinn hópur fólks. Eftir þessa fundi voru notuð orðin „menningararfur“, „lifandi hefðir“ eða „þjóðmenning“ til að koma efni fundanna til skila.

Þótt víða hafi verið leitað fanga til að finna félög og hópa sem starfa á sviði

menningararfða þá eru vafalaust aðrir á hverju landssvæði sem á listanum ættu heima. Þar að auki er mikilvægt að taka fram að allt í umhverfi okkar hefur áhrif á lifandi hefðir. Því tengjast í raun allar stofnanir, félagasamtök og hópar menningararfðum okkar. Þeir sem ekki eru á listanum, en tengjast þó menningararfðum eru fjölmargir. Þar mætti til dæmis nefna:

- Þjóðgarðana sem hafa m.a. það markmið að vernda og miðla sögu og menningu þjóðarinnar.
- Bóka- og skjalasöfn sem m.a. halda utan um skráða sögu menningararfða.
- Listasöfn, menningarmiðstöðvar sem eru birtingarmyndir menningararfða í nútímanum.
- Leikskólar, grunnskólar, framhaldsskólar, háskólar, tónlistarskólar, myndlistarskólar, dansskólar, þekkingarsetur og fleiri fræðslustofnanir sem með beinum og óbeinum hætti miðla lifandi hefðum.
- Ásatrúarfélagið, kirkjur og safnaðarstarf tengjast þekkingu á náttúrunni og alheiminum, hátíðum og athöfnum á tímamótum mannsævinnar.
- Íþróttamiðstöðvar og sundlaugar, ekki síst heiti potturinn þar sem sagnamennskan lifir góðu lífi.
- Náttúruminjasafn Íslands, Náttúrufræðistofnun Íslands og Náttúrustofur sem vinna með samband manns og náttúru.
- Leikfélög og kórar sem halda við tjáningu, eftirhermum og oft á tíðum ljóðagerð, söng og tónlist.
- Áttthagafélög og félög íbúa frá öðrum löndum sem vilja viðhalda þekkingu og færni heimanað.
- Sögufélög um allt land sem standa á bak við rannsóknir og útgáfu á bókum, kvikmyndum og tímaritum um liðna tíð.
- Starfsgreinasambönd og fagfélög, eins og sjómannafélögin, sem byggja á þekkingu og færni liðinna alda.

Þegar kemur að því að farið verður að skrá menningararfðir á Íslandi þá þarf að hafa í huga að hver og einn einstaklingur er erfðaberi. Skilningur og þátttaka alls samfélagsins er líklegust til árangurs þegar vernda á lifandi hefðir.

4.1. VESTURLAND

Göngur og réttir, eyjasmölun, lundaveiði og matreiðsla lunda, skarfafar og matreiðsla skarfa, bátasmíðar, hleðsla, þorablót, þjóðdansar, kvæðamennska, sagnahefð, sveitaball, handíðir, handverk, að slá með orf og ljá, eldsmíði, gömlu dansarnir, hákarlakæsing, þorramatur, margskonar landbúnaðarstörf, jurttaliton, ullarvinnsla.

4.1.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélög og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Bjarnarhöfn, Stykkishólmi

<http://www.bjarnarhofn.is>

Hildibrandur Bjarnason. 438-1581 - bjarnarhofn@simnet.is

Á Bjarnarhöfn hefur hákarlsverkun verið í fjölskyldunni í margar kynslóðir. Þar er þekkingunni og handbrögðunum við að kæsa hákarl viðhaldið.

Byggðasafn Dalamanna, Búðardal

<http://www.dalir.is/thjonusta/byggdasafn/>

Valdís Einarsdóttir, umsjónarmaður. 434 1328 / 430 4706 / 845 9952 - safnamal@dalir.is

Hlutverk Byggðasafns Dalamanna er að safna, skrásetja, varðveita, forverja, rannsaka og kynna menningarsögulegar minjar og náttúruminjar úr Dalasýslu og nágrenni. Sérstök áhersla er lögð á muni sem hafa sögulegt gildi fyrir héraðið og sýna líf og starf Dalamanna.

Byggðasafn Snæfellinga og Hnappdæla, Norska húsið, Stykkishólmi

<http://www.stykkisholmur.is/pages/norskahus>

Hjördís Pálsdóttir, safnstjóri. 433-814 / 865-4516 - info@norskahusid.is

Norska húsið var byggt úr tilsniðnum við frá Noregi árið 1832. Í safninu er fastasýning á heimili Árna Ó. Thorlacius (1802-1891) og Önnu Magdalenu

Steenback (1807-1894) eins og talið er að það hafi verið á seinni hluta 19. aldar. Í risi er opin safngeymsla með munum frá öllu Snæfellsnesi.

Byggðasafn Snæfellsbæjar - Pakkhúsið, Ólafsvík

<http://snb.is/blog/menning/sofn-i-snaefellsbae/>

433-6930 - atthagastofa@snb.is

Pakkhúsið var byggt árið 1844. Þar má meðal annars upplifa íslenskt alþýðuheimili 19. aldar og skygnast inn í undraverða atvinnu- og lifnaðarhætti sjómanna fyrr á öldum.

Byggðasafnið í Görðum, Akranesi

<http://www.museum.is/>

Jón Allansson, safnastjóri. 431-5566 - museum@museum.is

Í Byggðasafninu að Görðum er sögu byggðar, atvinnu og mannlífs sunnan Skarðsheiðar gerð góð skil. Á undanförunum árum hafa gömul hús sem tengjast sögu Akraness á einhvern hátt verið flutt á byggðasafnið og gerð þar upp til minningar um liðna tíma. Í húsunum fer reglulega fram lifandi dagskrá og má þar sjá handverksfólk að störfum.

Danshópurinn Sporið, Borgarnesi

<http://sporid.vesturland.is>

Þórir Páll Guðjónsson. 437-0003 / 437-1189 - sporid@vesturland.is og hk.pall@simnet.is

Megin verkefni hópsins er að koma íslenskum þjóðdönsum á framfæri, bæði innanlands og utan.

Eiríksstaðir í Haukadal, Búðardalur

<http://www.leif.is>

Sigurður H. Jökulsson, umsjónarmaður. 434-1118 / 661-0434 - siggijok@simnet.is

Eiríksstaðir eru lifandi safn þar sem leiðsögumenn klæddir að fornum sið fræða gesti um söguna, sýna fornt handverk og muni.

Handverkshópurinn Bolli, Búðardalur

434-1410

Að Bolla stendur hópur handverksfólks í Búðardal sem rekur gallerí/verslun og selur þar vörur sínar.

Hespuhúsið, Borgarfirði

<http://www.icelandcolors.com/>

Guðrún Bjarnadóttir. 865-2910 - hespa@vesturland.is

Guðrún litar íslenska ull með jurttalimum eftir gömlum íslenskum aðferðum.

Hringhorni, lífshættir víkinga, Akranesi

<http://www.hringhorni.is/>

Guðmundur Sigurðsson, formaður. 869-4749 - klett@simnet.is

Hringhorni er áhugamannafélag um lífshætti víkinga til forna (ca. 800-1200).

Hringhorni sýnir forn handbrögð svo sem matargerð, leiki, leðurvinnslu, útskurð í við, eldsmíði, bogfimi, saumaskap, tónlist og margt fleira sem tengist þessum árum.

Landbúnaðarsafn Íslands, Hvanneyri

<http://www.landbunadarsafn.is>

Bjarni Guðmunds., verkefnisstjóri. 844-7740 - bjarnig@lbhi.is

Hlutverk Landbúnaðarsafns Íslands ses. er að gera skil sögu og þróun íslensks landbúnaðar með því að varðveita gögn, gripi og aðrar minjar um hana og annast rannsóknir og fræðslu um viðfangsefnið.

Menningarsamningur Vesturlands

<http://www.menningarviti.is>

Elísabet Haraldsdóttir, menningarfulltrúi. 892-5290 - menning@vesturland.is

Menningarráð Vesturlands er samstarfsvettvangur sveitarfélaga á Vesturlandi og hefur meðal annars það hlutverk að standa fyrir öflugri þróunarstarfi í menningarmálum og úthluta fjármagni til menningarverkefna á Vesturlandi.

Safnahús Borgarfjarðar, Borgarnesi

<http://safnahus.is>

Guðrún Jónsdóttir, forstöðumaður. 433-7200 - safnahus@safnahus.is og gudrunj@borgarbyggd.is

Safnahús er í eigu Borgarbyggðar en þjónar einnig Hvalfjarðarsveit og Skorradalshreppi með þjónustusamningum. Í starfi hússins er mjög tekið mið af menningarstefnu Borgarbyggðar þar sem m.a. er kveðið á um lifandi miðlun menningararfsins og fræðslu til ungs fólks og hvatningu til listsköpunar.

Saga Jarðvangur

Edda Arinbjarnardóttir. 555-1022 / 896 1656 - sagageopark@gmail.com

Saga jarðvangur spannar uppsveitir Borgarfjarðar. Markmið jarðvanga er að kanna, þróa og gera sýnileg tengsl milli jarðfræði-, náttúru-, menningar og annarrar óáþreifanlegrar arfleifðar.

Snorrastofa - menningar- og miðaldasetur í Reykholti

<http://www.snorrastofa.is>

Bergur Þorgerisson, forstöðumaður. 893-1492 - bergur@reykholt.is

Snorrastofa vinnur að rannsóknum í miðaldafræðum og sögu Borgarfjarðar og miðlar þekkingu með sýningum, alþjóðlegum ráðstefnum, málþingum, fyrirlestrahaldi, námskeiðum og útgáfu.

Ullarselið, Hvanneyri

<http://ull.is/>

Kristín Gunnarsdóttir. 437-0037 - ull@ull.is

Ullarselið er verslun rekin af Vestlendingum sem hafa áhuga á ullariðn, þar sem gömul vinnubrögð eru viðhöfð.

4.1.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru tveir umræðu- og kynningarfundir á Vesturlandi, á Stykkishólmi og í Borgarnesi.

Borgarnes, föstudagur 13. nóvember, 2015

Sex manns komu á fundinn sem haldinn var í Landnámssetrinu, þrjár konur og þrír karlar. Umræðan var fjölbreytt enda komu fundarmenn frá ýmsum geirum menningarerfða: Þjóðdansi og tónlist, landbúnaði, handverki og handíðum.

Fram komu áhyggjur varðandi það að við skráningu menningarerfða yrði einn háttur eða ein aðferð talin rétt og önnur röng, en þeir sem rannsakað hafa þekkingu og færni vita að hver sveit og jafnvel hver einstaklingur hefur sinn háttinn á að gera hlutina og eingin ein aðferð er rétt. Þekking og færni er í stöðugri endursköpun og þannig þarf það að fá að vera. Fundargestir voru sammála um að það væri mikilvægt að bjóða upp á námskeið í hvers konar menningarerfðum og almenningsfræðslu um eðli lifandi hefða.

Félag eldsmiða á Íslandi hefur fundið fyrir auknum áhuga undanfarið og er komin fín aðstaða á Byggðasafninu í Görðum á Akranesi þar sem hægt sé að kenna eldsmíði.

Danshópurinn Sporið er mjög virkur að sýna og kenna þjóðdansa en lýsir áhyggjum yfir því að fólk kunni ekki einu sinni að dansa gömlu dansana lengur. Þau hafa skipulagt „gleðikvöld“ en það féll niður síðast vegna þátttökuleysis. Annað vandamál tengt gömlu dönsunum er að ekki eru lengur til hljóðfæraleikarar á svæðinu sem kunna að spila fyrir svona dansi.

Stykkishólmur, fimmtudagur 12. nóvember, 2015

Sex komu á fundinn sem fram fór á ráðhúsloftinu, fimm konur og einn karl. Á fundinum sköpuðust líflegar umræður og tæpt var á mörgum sviðum menningarerfða:

- Göngur og réttir, eyjasmölun - siðvenjur er tengjast því eru „óskrifað blað“ en í dag vita allir hver á að vera hvar og gera hvað. Hversu lengi helst sú þekking?
- Veiði: Lundaveiði - ekki notaðar krækjur lengur heldur er lundinn háfaður. Skarfafar - ungfuglinum er smalað á heppilegan stað þar sem hann er rotaður, drepinn og hamfléttur. Mikilvægt er að hamfletta

fuglinn strax svo lýsisbragðið fari ekki út í kjötið. Þannig meðhöndlaður geymist hann lengi í frysti.

- Handverk: Skipasmíði - margir á svæðinu sem kunna vel til verka enda sérstakir bátar notaðir til ýmissa verka við eyjarnar í firðinum. Námskeið í grjóthleðslu hafa verið haldin nokkrum sinnum á Stykkishólmi.
- Þorablót: Nýir tímar kalla eftir öðrum mat en þorramat og margir eru óánægðir með það. Fram kom hugmynd um að vera með harmonikudans fram að miðnætti, bæði til að halda eldri kynslóðinni lengur og til að kenna þeim yngri gömlu dansana. Einnig kom fram hugmynd byggð á þorablótum þjóðfræðinga að láta dansa vikivaka við Ólaf Liljurós á þorablótinu.
- Tónlist og dans: Þjóðdansar voru kenndir í skólanum í eina tíð og líka gömlu dansarnir, en það er ekki lengur. Vantar hljóðfæraleikara sem kunna að spila fyrir gömlu dansa balli. Viðstöddum var ekki kunnugt um kvæðamenn á svæðinu. Minnst var á Jón pípukóng en hann kvað Númerímur á sjúkrahúsinu fyrir einn fundargestinn skömmu áður en hann dó, en það var fyrir mörgum árum.
- Sveitaböll þar sem saman koma nokkrar kynslóðir og þeir yngri læra af þeim eldri hafa ekki verið haldin í langan tíma.

4.2. VESTFIRÐIR

Göngur og réttir, bátasmíðar, þorablót, kvæðamennska, sagnahefð, handíðir, jarðafarir, handverk, þorramatur, sviðamessa, blóðgrautur, hnoðmaur, saltaðir sviðahausar, vinna úr mannhári, egg varðveitt í rekaviðarsagi, skór úr steinbítsroði, þekking tengd rekaviði, ferðasokkar, margskonar landbúnaðarstörf, jurtalitun, ullarvinnsla, maskarnir í Bolungarvík.

4.2.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningararfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélag og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Bátasafn Breiðafjarðar, Reykhólum

<http://batasmidi.is>

Sigurður Bergsveinsson. 434-7830 / 893-9787 - batasmidi@batasmidi.is og sberg@isholf.is

Á Bátasafni Breiðafjarðar á Reykhólum er súðbyrðingnum ætlað að vera í öndvegi, saga hans og þróun, lag hans og haffærni eftir því til hvers hann var ætlaður. Safninu á Reykhólum er einnig ætlað að sýna smíði bátsins frá kili að borðstokk, járnsmíði, seglasaum, kynna siglingarleiðir og fiskimið (landmið) heyflutninga, kirkjusókn, fiskigeind og hjátrú tengdri siglingum.

Byggðasafn Vestfjarða, Ísafirði

<http://www.nedsti.is>

Björn Baldursson/Helga Þórsdóttir, safnvörður. 456-3293 / 848-4878 - boddi@isafjordur.is og byggdasafn@isafjordur.is

Innan vébanda Byggðasafnsins eru m.a. Vélsmiðja Guðmundar J. Sigurðssonar á Þingeyri og Harmonikusafn Ásgeirs S. Sigurðssonar. Byggðasafn Vestfjarða leggur áherslu á að viðhalda verkþekkingu við viðgerð báta og stuðla að því að hún berist á milli kynslóða.

Drymla, félag handverksfólks, Bolungarvík

<https://www.facebook.com/Drymla>

Ásta Hjálmarsdóttir. 456-5470 / 861-8415 - astaoghibbi@simnet.is

Drymla er hópur handverksfólks í Bolungarvík sem rekur gallerí/verslun og selur þar vörur sínar.

JS hljóðfæri, Þingeyri

<http://langspil.weebly.com>

Jón Sigurðsson, hljóðfærasmiður. 456-8439/ 846-6397 -

joninstruments@mail.com

Jón Sigurðsson smíðar langspil og íslenska fiðlu ásamt öðrum smáhljóðfærum.

Menningarfulltrúi Fjórðungssambands Vestfirðinga (Hólmavík)

<http://www.vestfirdir.is/menningarrad/>

Skúli Gautason tók við starfi menningarfulltrúa í okt. 2016. 896-8412, skuli@vestfirðir.is (Skúli tók við af Jóni Jónssyni í október 2016).

Menningarfulltrúinn heldur utan um og styður við menningarverkefni á svæðinu.

Minja- og handverkshúsið Kört, Trékyllisvík

<http://trekyllisvik.is> og <http://www.northwest.is/korthandverk.asp>

Valgeir Benediktsson. 451-4025 / 841-2025 og kort@trekyllisvik.is

Strandamenn voru um aldir þekktir fyrir smíðisgripni sína, einkum úr rekavið, sem seldir voru vítt og breytt um landið. Minja og handverkshúsið Kört hefur haldið þessu merki á lofti og stutt við handverks og listafólk í héraðinu með því að bjóða gripni þess til sölu á sanngjörnu verði, til dæmis muni úr rekavið, beini, silfri og textílverk ýmiskonar.

Minjasafn Egils Ólafssonar að Hnjóti, Vesturbyggð

<http://www.hnjotur.is>

Inga Hlín Valdimarsdóttir. 456-1511 / 694-2703 - museum@hnjotur.is

Á Minjasafninu er einstætt safn muna frá sunnanverðum Vestfjörðum sem segja sögu sjósóknar, landbúnaðar og daglegs lífs.

Sauðfjarsetur á Ströndum, Hólmavík

<http://www.strandir.is/saudfjarsetur>

Jón Jónsson. 823-3324 / 451-3324 - saudfjarsetur@strandir.is

Fastasýning Sauðfjarsetursins fjallar um sauðburð, heyskap, jarðvinnslu, túnrækt, sauðfjársjúkdóma, mörk og eyrnamerki, afurðir, sláturtíð, smalamennsku, réttir og ullarvinnslu og marg fleira tengt sauðfjárbúskap.

Strandagaldur, Hólmavík

<https://www.galdrasyning.is/>

Sigurður Atlason. 451 3525 / 897-6525 og galdrasyning@holmavik.is

Strandagaldur er menningar- og fræðslustofnun. Tilgangur hennar er að standa að rannsóknum um galdraöldina á Íslandi, þjóðsagnir, hugmyndaheim og menningararf Strandasýslu sem tengist göldrum.

Strandakunst, félag handverksfólks á Ströndum, Hólmavík

Ásdís Jónsdóttir. 694-3306 - asdisj@snerpa.is

Strandakunst er félag handverksfólks á Ströndum. Markaður er opinn á Hólmavík á sumrin og fyrir jólin.

Víkingar á Vestfjörðum, Þingeyri

<http://www.westvikings.info>

Þórir Örn Guðmundsson. 456-8182 / 863-2412 og torir@simnet.is

Mottóið er að vera ekki bara áhorfandi heldur líka þátttakandi; við bjóðum upp á fjölbreytileg þemu sem tengjast víkingatímanum, s.s. hefðbundið handverk, söguferðir, fræðslustíga og víkingaveislur.

4.2.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru tveir umræðu- og kynningarfundir á Vestfjörðum, á Ísafirði og í Hólmavík.

Ísafjörður, föstudagur 9. október, 2015

Átján gestir komu á fundinn sem fram fór í Háskólasetrinu, þrettán konur og sex karlar. Umræður voru fjörlegar og hefðu gestir getað haldið áfram langt

fram á kvöld við að telja upp mikilvægar menningararfðir og ræða hvernig verndun þeirra yrði best borgið.

- Hátíðir: Maskarnir í Bolungarvík eru þriggja daga öskudagshátíð frá því fyrir 1900. Inga Rós Georgsdóttir, þjóðfræðingur, skrifaði sitt lokaverkefni um maskana. Prettándagleðin á Þingeyri er önnur hátíð sem nefnd var.
- Handverk / handíðir: Vestfirsku trogin voru öðruvísi í laginu en annars staðar á landinu. Að vinna úr mannshári er gamall siður á svæðinu sem fáir kunna lengur. Vestfirðingar hafa sérstakan munsturbekk sem er notaður í dag við margskonar listsköpun og handíðir. Sérstakir ferðasokkar voru þrjónaðir á Ingjaldssandi og á Patreksfirði og eru enn. Skór voru búnir til úr steinbítstroði.
- Matarvenjur vestfirskar: Hnoðmör, steinbítur, saltaðir sviðahausar og margt, margt fleira.
- Skipasmiðir eru nokkrir til á svæðinu; skipin eru með mismunandi lagi eftir því hvar þau voru gerð, hver smíðaði og hvar og hvernig átti að nota þau.

Umræður spunnust um með hvaða hætti best væri að viðhalda lifandi hefðum og þótti fólki fyrst og fremst að það þyrfti að gera stofnun ábyrga fyrir innleiðingunni til að stuðla að frekari fræðslu um menningararfðir og skipuleggja verkefni til að vernda þær. Almennt fannst fundargestum söfnin geta verið mikilvæg í þessu sambandi.

Hólmavík, 8. október, 2015

Tólf gestir mættu á fundinn sem fram fór í Galdrasetrinu, sjö konur og fimm karlar. Eins og á flestum öðrum fundum þá tók smá stund að fá gestina til að átta sig á því hvað menningararfðir væru og tjá sig um lifandi menningararf á svæðinu. Þegar rekaviðinn bar á góma þá lifnaði umræðan.

- Rekaviður: Sú þekking að geta greint tegund og gæði rekaviðar með því að banka í enda bolsins er við það að hverfa. Margskonar þjóðtrú tengist rekavið, suman við má nota í báta en annan ekki; blóðeik er tegund rekaviðar sem gestir voru ekki vissir um hvers vegna hafði það nafn, en þann við mátti ekki nota í báta.

- Matur: Sviðamessa hefur „alltaf“ verið haldin á Ströndum þar sem m.a. er boðið upp á reykt svið og blóðgraut í eftirmat. Selur var borðaður á Ströndum áður fyrr en hann er ekki fánalegur lengur. Það var sigið eftir eggjum í gamla daga, en það er varla gert lengur. Eggjin voru geymd í sagi af rekaviði en saltið í viðnum varðveitti eggin.
- Tónlist: Fundargestir mundu ekki eftir neinum kvæðamönnum á svæðinu. Eingöngu karlar syngja í jarðarförum á Hólmavík. Þannig hefur það verið svo lengi sem elstu menn muna.
- Smalamennska: Sérstök aldagömul hefð er við líði í Kaldrananeshreppi. Mikil fækkun kinda á staðnum leiðir til þess að einn daginn verður ekki lengur þörf fyrir haustsmölun.

Í umræðu um næsta skref í varðveislunni fannst fólki að söfnin á svæðinu ættu að vera virkari í að viðhalda lifandi hefðum. Til þess að það gæti gerst þyrfti að koma fjárveiting til að hafa starfsmann allt árið.

4.3. NORÐVESTURLAND

Þorrablót, selveiði og matreiðsla á sel, verkun á selskinnum, hestamennska, þekking á lækningarjurtum, handverk og handíðir margskonar, hefðbundin ljóðagerð, kvæðamennska, búskaparhefðir margskonar, göngur og réttir.

4.3.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningararfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélag og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Alþýðulist, Varmahlíð

<http://www.althydulist.is>

Helga Þórðardóttir. 453-7000 - althydulist@gmail.com

Alþýðulist er hópur handverksfólks í héraðinu sem rekur gallerí/verslun og selur þar vörur sínar.

Byggðasafn Húnavetninga og Strandamanna, Stað

<http://reykjasafn.is>

Sólveig Hulda Benjamínsdóttir, forstöðumaður safna í Húnaþingi vestra. 451-0040 / 847-2735 - reykjasafn@hunathing.is

Byggðasafnið varðveitir sögu og minjar svæðisins.

Byggðasafn Skagfirðinga, Sauðárkrókur

<http://www.glaumbaer.is/is>

Sigríður Sigurðardóttir, safnstjóri 453-6173 - bsk@skagafjordur.is

Megin markmið safnsins er að varðveita og bæta við þekkingu á muna- og minjaarfi Skagfirðinga, standa að þróunar- og rannsóknarverkefnum og fræðslu til allra aldurshópa.

Fornverk ehf, Varmahlíð

<http://www.fornverk.is>

Helgi Sigurðsson, grjóthleðslumaður. 895-5490 / 895-5495 - helgi@fornverk.is

Fornverk ehf. er fyrirtæki sem sérhæfir sig í torf- og grjóthleðslu. Fyrirtækið er með aðsetur í Skagafirði en starfsemin fer fram um allt land.

Fornverkaskólinn, Sauðárkrókur

<http://www.glaumbaer.is/fornverkaskolinn>

Bryndís Zoega, 453-5097 - bryndisz@skagafjordur.is

Handverk er hluti af dýrmætum menningararfi, sem mikilvægt er að standa vörð um. Handverksþekking er forsenda þess að hægt sé að varðveita og viðhalda stórum hluta menningarminja þjóðarinnar. Fornverkaskólinn hefur frá 2007 boðið upp á námskeið í gömlu byggingahandverki og hefur áherslan verið á torfhleðslu, grindarsmíði, timburviðgerðir og grjóthleðslu.

Heimilisiðnaðarsafnið, Blönduósi

<http://textile.is>

Elín S. Sigurðardóttir, forstöðumaður. 452-4067/452-4287/ 862-6147 -

textile@textile.is;

Safnið er menningarstofnun sem gegnir margþættu hlutverki, við sýningahald, rannsóknir, fræðslu og miðlun menningar.

Matarkistan Skagafjörður

<http://www.matarkistanskagafjordur.is/is>

Laufey Kristín Skúladóttir. 571 5526 / 823-8087 - laufey@skagafjordur.is

Eitt af markmiðum Matarkistunnar er að safna og vernda vinnuaðferðir og hefðir í matargerð.

Selasetur Íslands, Hvammstanga

<http://www.selasetur.is>

Unnur Valborg Hilmarsdóttir, forstöðumaður. 451-2345 - info@selasetur.is og Selasetur@selasetur.is

Markmið Selasetursins er m.a. að standa fyrir fjölbreyttum rannsóknum,

fræðslu og upplýsingamiðlun um seli við Ísland. Selasetrið safnar saman heimildum um selveiðar, vinnslu selafurða og hlunnindabúskap.

Spákonuhof, Menningarfélagið Spákonuafur, Skagaströnd

Dagný Marín Sigmarsdóttir. 452-2895 / 861-5089 / 844-6152 -
dagny@marska.is

Spákonuafur saman stendur af fólki sem hefur áhuga á menningu og sögu sem tengjast. Markmiðið er að miðla sögu Þórdísar spákonu sem var fyrsti nafngreindi íbúi Skagastrandar og uppi á síðari hluta 10. aldar. Í Spákonuhofinu er margháttaður fróðleikur um spádóma og spáaðferðir.

Sögusetur íslenska hestsins; Hólum í Hjaltadal

<http://www.sogusetur.is>

Kristinn Hugason, starfsmaður 455-6345 / 891-9879 - sogusetur@sogusetur.is;

Markmið Söguseturs íslenska hestsins er að vera alþjóðleg miðstöð þekkingar og fræðslu um íslenska hestinn og halda úti sýningarstarfi um hvaðeina sem lýtur að íslenska hestinum.

Textílsetur Íslands, Blönduósi

<http://textilsetur.com/is>

Jóhanna Pálmadóttir. 452-4300 / 894-9030 - textilsetur@simnet.is

Markmið textílsetursins er að efla og þróa íslenskan textíl með rannasóknum og fræðslu.

Verslunarminjasafn Bardúsa, Hvammstanga

Margrét Sól. Thorlacius. 451-2747 / 690-9078 - solnoi@hotmail.com;

Verslunarminjasafnið er í gömlu pakkhúsi. Minjar eru meðal annars frá krambúð Sigurðar Davíðssonar. Hýsir einnig handverkshópinn Bardúsa, með sölu á vönduðu og fjölbreyttu handverki úr héraði.

4.3.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru tveir umræðu- og kynningarfundir á Norðvesturlandi, á Sauðárkróki og Blönduósi. Fundirnir voru haldnir í lok febrúar í miklu vetrarveðri. Á áætlun var að

hafa fund í Vestur-Húnavatnssýslu, en vetrarveður og síðan tímaskortur komu í veg fyrir það.

Blönduós, föstudaginn 26. febrúar, 2016

Tólf gestir mættu á fundinn sem fram fór á Eyvindarstofu, ellefu konur og einn karl. Flestir gestirnir tengdust Heimilisiðnaðarsafninu og Textílsetrinu, eða voru handverkskonur og því snérist umræðan mest um íslenskar handíðir.

Á fundinn komu systur sem ólust upp í torfbæ. Þær höfðum frá miklu að segja um forna búskaparhætti, þekkingu og færni frá torfskurði og handíðum til matargerðar. Önnur systirin er listakona sem vinnur listmuni, leikföng og nytjahluti úr beinum og tré og leggur áherslu á að tengja saman gamla og nýja tímamann í munum sínum.

Heimilisiðnaðarsafnið er bara opið á sumrin en hópar koma í safnið á veturna, svo sem skólahópar. Það sem gerir það mögulegt er að starfsmaður starfar við safnið allt árið. Heimilisiðnaðarsafnið og Textílsetrið halda námskeið í gömlu íslensku handverki/handíðum og stunda á því rannsóknir. Textílsetrið einbeitir sér einkum að því að endurvekja vefnaðinn og á 15 vefstóla. Þangað koma textíl listamenn erlendis frá sem sjá hlutina með gests augum.

Fundargestum fannst mikilvægt að hver ný kynslóð hefði þekkingu þeirrar eldri til að byggja listsköpun sína á, en ekki bara apaði eftir erlendum hugmyndum.

Sauðárkrókur, fimmtudaginn 11. febrúar, 2016

Sjö gestir mættu á fundinn sem fram fór á Kaffi Krók, sex konur og einn karl. Strax hófust miklar umræður og vangaveltur um hvað menningarerfðir væru. Í staðin fyrir að draga fram í dagsljósið menningarerfðir á svæðinu vildu gestir velta vöngum yfir því með hvaða hætti ætti að vernda slíkan arf. Eitt námskeið dugar ekki til að læra handverk og hvað þá að viðhalda því. Það þarf að kenna kennurunum og þeir þurfa að geta lifað af þessu; það vantar fjárveitingu inn í geirann.

Vantar einhvern til að leiða og leiðbeina vinnu við skráningu menningarerfða og hjálpa fólkinu að viðhalda hefðunum. Viðstöddum þótti söfnin út um allt land vera augljósir kandídatar.

4.4. NORÐAUSTURLAND

Þorablót, göngur og réttir, bátasmíði, tálgun, hnakkasmíði, söðlasmíði, bólstrun, handíðir, að síga eftir eggjum, sláttur með orf og ljá, kæstur hákarl, dorgveiði á ís, grasatekja, æðavarp, sundlaugamenning, slægjukaffi, knipl, þrjón, hefðbundin ljóðgerð, kvæðamennska, þjóðdans, eyrnamerkingar, gömlu dansarnir, erfidrykkja, sumardagurinn fyrsti, eldsmíð, silungsnytjar, silungsveiði í sjó, sauðfjárbúskapur, Fjallagrasanytjar, sagnahefð, eftirhermuhefð, selnytjar, að kveðast á, grásleppan, hvalveiðar, harmonikkutónlist, kæst egg, hleðsla

4.4.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélög og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Byggðasafnið Hvoll, Dalvík

<http://www.dalvikurbyggd.is/byggdasafn>

Ólöf Íris Sigurjónsdóttir, safnstjóri. 460-4928/ 892-1497 -

hvoll@dalvikurbyggd.is

Á Byggðasafninu Hvoli er leitast við að varpa ljósi á nokkrar merkar manneskjur úr byggðalaginu. Þarna eru ýmis áhöld og innanstokksmunir frá fyrri tíð sem að vitna um þróun verkmenningar á Dalvík og nágrenni og sögu byggðarinnar.

Dansfélagið Vefarinn, Akureyri og nágrenni

<http://vefarinn.blogg.is>

Símon Páll Steinsson, formaður. 466-1482 /845-9267 - stefanro@simnet.is

Megin tilgangur félagsins er að sýna íslenska þjóðdansa og aðra sýningadansa.

Einnig vill félagið vekja áhuga almennings á innlendum og erlendum

þjóðdönsum, stuðla að kennslu þeirra og útbreiðslu.

Fræðasetur um forystufé, Þórshöfn

<http://www.forystusetur.is>

Daníel Hansen, forstöðumaður. 852-8899 - forystusetur@forystusetur.is

Hinn 13. apríl 2010 var stofnað Fræðafélag um forystufé með aðsetur á Svalbarði í Þistilfirði. Tilgangur setursins er að vekja athygli á forystufé á Íslandi og viðhalda þekkingu og færni tengda því.

Gásakaupstaður, Hörgársveit

<http://www.gasir.is>

Ragna Gestsdóttir, umsjónarmaður 896 8412 - ragna@minjasafnid.is

Gásakaupstaður, verslunarstaður frá miðöldum eru friðlýstar fornleifar í umsjón Fornleifaverndar ríkisins. Á Miðaldadögum á Gásum, sem haldnir eru um miðjan júlí ár hvert, koma saman áhugamenn og konur um að viðhalda gamalli þekkingu og færni.

Iðnaðarsafnið á Akureyri

<http://www.idnadarsafnid.is>

Þorsteinn E. Arnórsson, forstöðumaður. 462-3600 / 897-0206 -

idnadarsafnid@idnadarsafnid.is

Iðnaðarsafnið á Akureyri geymir muni sem tengjast iðnaði og iðnframleiðslu liðinna tíma allt frá smjörlíkisgerðarvélum, prentvélum og rennibekkjum til saumavéla og áhalda til úrsmíða.

Kaðlín - Handverkshús, Húsavík

Sigrún Brynjarsdóttir, 464-2060

Hjá Kaðlínar konum hefur þekking á handíðum og handverki gengið frá kynslóð til kynslóðar og er gömlum hefðum bæði við haldið og þær þróaðar.

Kveðandi, vísnafélag Þingeyinga, Húsavík og nágr.

Ósk Þorkeldsdóttir, formaður. 464-1527 / 891-8460 - guinness@vortex.is

Kveðandi er félag áhugamanna og skálda um vísnað og kveðskap og tilgangurinn að viðhalda stökunni og þar með íslenskri tungu.

Ljóðasetur Íslands, Siglufirði

<http://ljodasetur.123.is>

Þórarinn Hannesson. 865-6543, toti@mtr.is

Þjóðsetur Íslands vill vekja athygli á ljóðaást Íslendinga í fortíð og nútíð og viðhalda henni.

Menningarmiðstöð Þingeyinga, Húsavík og Norðurþing

<http://www.husmus.is>

Sif Jóhannesdóttir, forstöðumaður. 464-1860 / 896-821 -
safnahus@husmus.is.

Með stofnun Menningarmiðstöðvar Þingeyinga varð til Byggðasafn Þingeyinga sem skiptist í eftirfarandi deildir: Byggðasafn Suður-Þingeyinga Grenjaðarstað, Byggaðsafn Suður-Þingeyinga Safnahúsinu á Húsavík, Byggðasafn Suður-Þingeyinga Sjóminjasafn, Byggðasafn Norður-Þingeyinga v/Snartarstaði. Söfnin varðveita muni og aðrar heimildir um þekkingu og færni liðins tíma svæðisins.

Menningarráð Eyþings, Norðurþing

<http://www.eything.is/menningarrad>

Ragnheiður Jóna Ingimarsdóttir, menningarfulltrúi. 464-9935 /862-2277 -
menning@eything.is

Hlutverk menningarráðs er að efla menningarstarf á landsbyggðinni.

Minjasafnið á Akureyri

<http://www.minjasafnid.is>

Haraldur Þór Egilsson, safnstjóri. 462 4162 - minjasafnid@minjasafnid.is
haraldur@minjasafnid.is

Markmið Minjasafnsins er að safna, varðveita og rannsaka menningarsögulegar minjar, einkum þær sem eru lýsandi fyrir daglegt líf og atvinnuvegi í Eyjafirði.

Síldarminjasafn Íslands, Siglufirði

<http://www.sild.is>

Aníta Elefsen, safnstjóri. 467-1604 / 865-2036 - safn@sild.is

Tilgangur safnsins að hafa umsjón með söfnun og tryggja eftir föngum varðveislu menningarsögulegra minja, tengdum síldveiðum og iðnaði, í eigin umhverfi, auðvelda aðgang og kynni þjóðarinnar að þeim og sögu síldveiða,

auk þess að greiða fyrir rannsóknum á menningarsögulegum minjum tengdum síldveiðum.

Upplýsingasíða um báta og bátasmiði, Akureyri

<http://aba.is>

Árni Björn Árnason. 461-1695 / 893-1695 - aba@aba.is, aba@tpostur.is

Vefur þessi inniber umsagnir um skipasmíðastöðvar og einstaka skipasmiði svo og báta og skip þessara aðila, sem byggðir hafa verið á Íslandi.

Þingeyskar fingurbjargir, Kópaskeri

<https://fingurbjargir.wordpress.com>

Stefanía Vigdís Gísladóttir. 782 3556 / 866 2977 - boknord@islandia.is

Þingeysku fingurbjargirnar eru stór hópur kvenna í Norðurþingeyjarsýslu sem hafa það að markmiði að hanna og framleiða vörur sem hafa skírskotun til safnmuna á Byggðasafni Norðurþingeyinga að Snartastöðum

Þjóðháttafélagið Handraðinn, Eyjafirði

Guðrún Bjarnadóttir (Hadda). 899-8770 - gudrunhadda@gmail.com

Handraðinn er hópur fólks sem vinnur að því að viðhalda þekkingu á þjóðháttum landsins hvort sem er í handverki, tónlist, sagnahefð eða náttúru.

Þjóðlagasetur sr. Bjarna Þorsteinssonar, Siglufirði

www.folkmusik.is

Gunnsteinn Ólafsson, stjórnarnformaður. 467-2300 / 565-3188 / 692-6030
setur@folkmusik.is

Árið 1999 var stofnað Félag um Þjóðlagasetur sr. Bjarna Þorsteinssonar á Siglufirði meðal annars með það að markmiði að stuðla að kynningu á íslenskum tónlistararfi. Þjóðlagsetrið er í dag rekið af félaginu.

ÞjóðList ehf., Akureyri

<http://www.thjodlist.is>

Guðrún Ingimundardóttir. 869-3398 / 464-1929 - runa@thjodlist.is

ÞjóðList ehf. var stofnað í júlí 2011 með það að markmiði að efla íslenska þjóðtónlist og þjóðdansa.

4.4.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru þrjú umræðu- og kynningarfundir á Norðausturlandi, á Akureyri, Húsavík og Kópaskeri.

Akureyri, miðvikudaginn 29. apríl, 2015

Sex gestir mættu á fundinn sem fram fór Deiglu í Listagilinu, allt konur. Umræðan snérist um það hvort og þá hvernig samningurinn gæti hjálpað okkur að efla menningarerfðir okkar. Það séu þó nokkrir sem stundi hefðbundið handverk í Eyjafirðinum og inni listmuni byggða á því. Þessar handíðir og listmunir þættu ekki eins merkilegir og þeirra sem stunduðu svo kallaða nútímalist. Langskólaganga listamanna þætti flott en þeir sem innu með fornar hefðir væru hallærislegir. Listdans sé í hávegum hafður, jafnvel líka þjóðdansar annarra þjóða, en ekki íslenskur þjóðdans eða gömlu dansarnir. Mikilvægt væri að listamenn gerðu sér grein fyrir því að öll list byggði á einhverju sem í listamanninum byggir. Ef listamaðurinn þekkti sínar hefðir þá væru þær brunnur sem listsköpunin nærðist á.

Hefðbundinn flutningsmáti kvæðamannsins er lítt þekktur á Íslandi fyrir utan litla hópa kvæðamanna þótt það sé nú að breytast eftir stofnun Stemmu - Landssamtaka kvæðamanna og þá samstöðu og stolt fyrir hefðinni sem við það skapaðist.

Fundargestir vona að innleiðing samningsins leiði til þess að þeir listamenn sem stunda og/eða byggja á menningarerfðum verði metnir að minnsta kosti til jafns við þá sem skilgreina sig ekki með þeim hætti.

Húsavík, fimmtudagur 16. apríl, 2015

Sex gestir mættu á fundinn sem fram fór í Safnahúsinu, fjórar konur og tveir karlar. Gestir töldu upp menningarerfðir, samtök og hópa sem starfa á sviði menningarerfða, s.s. bátasmíði, útskurður, tálgun, hnakka- og söðlasmíði, handíðir, þjóðdans, eggjatöku, göngur og réttir, að slá með orfi og ljá, gömlu dansana og að spila fyrir gömlu dansa balli, hvalveiðar, viðhald torfbæja og

hlaðinna veggja, sagna- og eftirhermuhefð, að kveðast á og eyrnamerkingar búfánaðar.

Varðandi matvæli kom fram eftirfarandi: Kæst egg, dorgveiði, margskonar silungsnýtjar í Mývatnssveit og sérstakt orðfæri tengt þeim, fjallagrasanytjar, hákarlaverkun, nýting á sel og margskonar nýting á sauðkindinni.

Fundargestir veltu fyrir sér hvað þyrfti að fara langt aftur eftir hefðunum. Hvað með sundlaugahefðina, erfidrykkjur, hátíðarhöld á sumardagsins fyrsta og þorrablótin?

Einnig var rætt um hvernig staðarstolt tengdist lifandi hefðum hvers héraðs. Við hefðum ákveðinn hátt á hlutunum vegna þess að við byggðum á þekkingu á því sem á undan væri gengið. Ef við glötuðum þessari þekkingu á fortíð okkar og sögu þá værum við búin að gleyma menningarerfðunum og um leið hyrfi staðarstoltið. „Heilbrigt staðarstolt samfélags og einstaklinga sem það byggja hefur áhrif á farsæld byggðarlaga til frambúðar og segir til um raunveruleg búsetugæði.“ *Erla Sigurðardóttir, fyrrv. fræðslu- og menningarfulltrúi Norðurþings.*

Kópasker, föstudagur 17. apríl, 2015

Sex gestir mættu á fundinn sem fram fór í Skjálftasetrinu, fimm konur og einn karl. Fundargestir tengdust flestir handíðum og voru bændur. Þegar leið á fundinn sköpuðust líflegar umræður um hefðir héraðsins, félög, einstaklinga og hópa sem viðhalda hefðum og hvað væri verið að gera til að halda við sérkennum svæðisins. Þekking og færni sem tengdist gömlum búskaparháttum var ofarlega í hugum fundarresta, svo og hefðbundið handverk, veiði á silungi í sjó og vinnsla matvæla.

Að síga eftir eggjum hefur þróast á ákveðinn hátt í gegn um árin en það er mikilvæg hefð fyrir íbúa svæðisins. Hver fjölskylda hefur sinn háttinn á við að safna eggjum úr berginu og sérstakur orðaforði fylgir hefðinni.

Mikill hiti fylgdi umræðu um silungsveiði í net í sjó á vorin. Þar til fyrir skemmstu voru þetta mikilvæg hlunnindi fyrir bændur sem áttu land að sjó og þessu fylgdi ákveðin þekking og færni sem nú er að miklu leyti glötuð.

Fólk í héraðinu hefur síðan 2008 verið að vinna nytja- og listmuni byggða á safngripum á Snartastöðum. Þessi áhugi þróaðist í samstarfsverkefni sem náði til handíðafólks um alla Þingeyjarsýslu, en á Kópaskeri heitir hópurinn Þingeyskar fingurbjargir.

4.5. AUSTURLAND

Að fara í viðarmó, skógarnytjar, talnaleikir og fleira til að hafa ofan af fyrir börnum, ullarvinnsla, göngur og réttir, sláttur, rakað í garða, bundið í bagga, útskurður og tálgun, sútun, hrosshárvinnsla, að slyngja í kringum leppa, eldsmíði, vattasaumur, vefnaður, bátasmíði, matargerð, heimslátrun, vinna með leður, fjöldinn allur af bústörfum, að skera torf til hleðslu, nýting sauðkindarinnar á svo margan máta, þorablót, eftirhermuhefð, sagnahefð, að gá til veðurs, hefðbundin ljóðagerð, kvæðamennska, handíðir, menning heitupottanna, þrjón, þjóðdans.

4.5.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélög og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Austurbrú, frá Vopnafirði til Djúpavogs

<http://www.austurbru.is>

Signý Ormarsdóttir, yfirverkefnastjór á Egilsstöðum. 470-3811 / 860-2983 -
signy@austurbru.is

Austurbrú vinnur að hagsmunamálum íbúa á Austurlandi og veitir samræmda og þverfaglega þjónustu tengda atvinnulífi, menntun og menningu.

Félag Handverksfólks á Seyðisfirði

Lilja Kristín Kristinsdóttir. 472-1298 / 866-7859

Hópur fólks sem skemmtir sér við margskonar handíðir/handverk og viðheldur gamalli þekkingu.

Minjasafn Austurlands, Egilsstöðum

<http://minjasafn.is/>

Elsa Guðný Björgvinsdóttir, safnstjóri. 471-1412 - elsa@minjasafn.is

Minjasafnið varðveitir sögu og menningu svæðisins og viðheldur þeim menningarrótum sem samfélag samtímans byggir á.

Minjasafnið Bustarfell, Vopnafirði

http://www.vopnafjardarhreppur.is/ferdamenn/menning_og_saga/minjasafnid

Berghildur Fanney Hauksdóttir, menningar- og ferðamálafulltrúi Vopnafjarðar.

471-2211 / 844-1153 - fanney@vopnafjardarhreppur.is

Burstarfell var í sjálfsábúð sömu ættar frá 1532 -1966. Á minjasafninu eru munir úr búi Metúsalems Metúsalemssonar, síðasta ábúanda að Burstarfelli. Á sumrin er lögð áhersla á að sýna og kenna gamlar búskaparhefðir.

Safnastofnun Fjarðabyggðar

<http://natturugripasafn.fjardabyggd.is/page.asp?ID=6>

Pétur Sorensson, forstöðumaður. 470-9063 / 860-4726 - safn@fjardabyggd.is

og petur.sorensson@fjardabyggd.is.

Þessi söfn heyra undir Safnastofnun Fjarðabyggðar: Íslenska stríðsárasafnið á Reyðarfirði. Sjóminjasafn Austurlands á Eskifirði. Myndasafn Eskifjarðar.

Náttúrugripasafnið á Norðfirði. Sjóminja- og smiðjumunasafn Jósafats

Hinrikssonar í Norðfirði. Myndlistarsafn Tryggva Ólafssonar á Norðfirði. Mynda-

og skjalasafnið í Neskaupstað. Bókasöfnin á Norðfirði, Eskifirði, Reyðarfirði,

Fáskrúðsfirði og Stöðvarfirði. Söfnin gegna mikilvægu hlutverki í að varðveita

menningarminjar og hefðir á öllu svæðinu.

Tækniminjasafn Austurlands, Seyðisfirði

<http://www.tekmus.org>

Pétur Kristjánsson, safnstjóri. 472-1696 - tekmus@tekmus.is

Tækniminjasafnið sýnir hvernig tæknibreytingar á fjölmörgum sviðum eru samofnar breytingum á lifnaðarháttum og umhverfi. Safnið er einnig byggðasafn Seyðfirðinga.

4.5.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru þrjú umræðu- og kynningarfundir á Austurlandi, á Vopnafirði, Egilstöðum og Reyðarfirði. Fundirnir voru haldnir í síðustu viku nóvember 2015 og varaði Veðurstofan við stormi sem myndi ganga yfir norðanvert Austurland með miklum vindi og úrkomu sem hefur mjög líklega haft áhrif á mætingu.

Vopnafjörður, fimmtudagur 26. nóvember, 2015

Fjórtán gestir mættu á fundinn sem fram fór í sal eldri borgara, tíu konur og fjórir karlar. Fundargestir vissu að málið snérist um menningararfinn og var mörgum mikið í mun að koma á framfæri þekkingu og færni sem væri við það að hverfa. Má þar nefna hvernig skera ætti torf til hleðslu, margskyns nytjar á hrosshári, vinna með leður, heimaslátrun og margvísleg nýting sauðkindarinnar.

Minjasafnið á Bustarfelli sem er opið yfir sumarmánuðina hefur lagt mikið af mörkum varðandi viðhald á hverfandi þekkingu og vill gera meira af því að taka myndband af þeim sem kunna ákveðið handverk. Ekki er nóg að fá nemendur til að fylgjast með einu sinni.

Reyðarfjörður, föstudagur 27. nóvember, 2015

Tveir gestir mættu á fundinn sem fram fór í Fróðleiksmolanum, hjón frá Djúpavogi. Rætt var almennt um hvað menningararfðir væru og hvaða leiðir væri best að nota til að viðhalda þeim. Handíðir, sérstaklega vefstólar og vaðmál var þeim ofarlega í huga, svo og bátasmíði og matur.

Egilsstaðir, laugardagur 28. nóvember, 2015

Fjórir gestir mættu á fundinn sem fram fór í Austurbrú, þrjár konur og einn karl. Fundargestir nefndu ýmislegt sem einkenndi héraðið, svo sem sagnahefðina sem væri ekki eins hjá körlum og konu en hefði vissulega hlutverki að gegna í dag við leiðsögn um svæðið. Sögðu fundargestir að sagnahefðin væri nátengd eftirhermum og að það væru snilldar eftirhermur á Austurlandi.

Því var staðfastlega haldið fram að fyrsta þorrablótið á Íslandi hafi verið haldið á Völlum og að Hérað væri höfuðvígi þorrablótanna. Aðrar menningararfðir sem voru nefndur voru göngur og réttir og að „gá til veðurs“ en þar liggur að baki þekking á umhverfinu sem er lítið skeytt um í dag.

Í Félagi ljóðaunnenda á Austurlandi eru mörg skáld en fáir sem yrkja í rímnaháttum. Sú þekking virðist vera að glatast.

4.6. SUÐURLAND

Þorablót, Þorablótsröðin á Höfn, lúruveiðar og matreiðsla á lúru, að fara í ál, veiðar og matreiðsla á síli (loðna), selveiði og matreiðsla á sel, Verkun á selskinnum, að síga eftir eggjum, að fara á grasafjall, bátasmíði, meðferð á hornfirska hestinum, þekking á lækningarjurtum, ræktun á feldfé, melskurður og notkun á melnum, filatekja, handverk og handíðir margskonar, hefðbundin ljóðagerð, kvæðamennska, sagnahefðir, sölvatekja, að baka hverarúgbrauð, búskaparhefðir margskonar, göngur og réttir.

4.6.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélög og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð.

Byggðasafn Árnesinga - Húsið á Eyrarbakka

<http://www.husid.com>

Lýður Pálsson, safnstjóri. 483-1504, husid@husid.com og lydurp@husid.com

Hlutverk safnsins er að safna, skrá, varðveita, forverja og rannsaka minjar um byggða-, menningar- og atvinnusögu Árnessýslu og kynna þær almenningi. Það sér um rekstur Sjóminjasafnsins á Eyrarbakka og hefur umsjón með munum Þuríðarbúðar á Stokkseyri og er þátttakandi í rekstri Rjórabúsins á Baugsstöðum.

Byggðasafnið í Skógum, Hvolsvelli

<http://www.skogasafn.is/is>

Sverrir Magnússon, framkvæmdastjóri. 487-8845 - skogasafn@skogasafn.is

Skógasafn varðveitir og sýnir menningararf Rangæinga og Vestur-Skaftfellinga í atvinnutækjum til lands og sjávar, í listið, gömlum húsakosti, bókum, handritum og skjölum, allt frá landnámsöld til samtímans.

Handraðinn, Höfn

Heiðveig Maren Jónsdóttir. 846-5226 / 868-7028

Félagsskapur handíðafólks í Hornafirði sem bæði viðheldur og þróar handíðir úr ull og öðrum efnum.

Íslenski bærinn og Hleðsluskólinn, Selfossi

<http://islenskibaerinn.is>

Hannes Lárusson. 694-8108 / 864-4484 / 892-2702 / 694-8108

islenskibaerinn@islenskibaerinn.is

Menningarsetrið Íslenski bærinn er húsaborp, sýningarstaður, samkomustaður og leikvöllur sem hverfist um íslenska torfbæinn og græna byggingalist. Þar munu gestir upplifa einstakan staðaranda, jafnframt því að skoða sýningar sem útskýra samhengi, þróun og tilbrigði íslenskra torfbæja með það að leiðarljósi að túlka aldagamlan og einstakan arf inn í samtímann með samþættingu, fræðimennsku, listrænni nálgun og varðveislu verkmenningar.

Katla Jarðvangur, Suðurland

<http://www.katlageopark.is>

Brynja Davísdóttir, framkvæmdastjóri, 844-7633 - brynja@katlageopark.is

Þau þrjú sveitafélög sem mynda jarðvanginn leitast við að gestir nái að upplifa söguna, samtímann og hefðbundna menningu á meðan þeir fræðast um jarðfræði svæðisins, smakka staðbundnar krásir og njóta lista og handverks staðarins.

Kirkjubæjarstofa, Kirkjubæjarklaustri

<http://www.kbkl.is/wordpress/>

Ólafía Jakobsdóttir, forstöðumaður. 487-4645 / 892-9650 - kbstofa@simnet.is

Kirkjubæjarstofa var stofnuð sem rannsókn- og menningarsetur á Kirkjubæjarklaustri. Markmið starfseminnar er að efla og styðja rannsóknir og lífandi fræðslu um náttúrufar, sögu og menningu héraðsins.

Kötlusetur - miðstöð menningar, fræða og ferðamála, Vík

<http://www.kotlusetur.is>

Ásgeir Magnússon, stjórnarform. 898-3340 - sveitarstjóri@vik.is Eiríkur V.

Sigurðarson, forstöðumaður. 487-1395, info@vik.is

Setrinu er ætlað að vera fræða- og menningarsetur í Mýrdal. Verkefnið fyrst um sinn eru að sinna safna- og menningartengdri starfsemi sem komin er á fót í Brydebúð og vinna að mótun og eflingu ferðaþjónustu í sveitarfélaginu.

Menningarmiðstöð Hornafjarðar, Höfn

<http://hornafjardarsofn.is>

Bryndís B. Hólmarsdóttir, bókavörður. 470-8057 / 865-3302 -

bryndish@hornafjordur.is

Innan Hornafjarðarsafna eru sex safnaeiningar og í uppbyggingu er einnig rannsóknarsvið þvert á einingarnar sem er vel á veg komið. Rannsóknarsviðið byggist að mestu á fornleifarannsóknum, sýnagreiningum og skráningu menningarmínja í Hornafirði. Safnaeiningarnar eru, Byggða- og Sjóminjasafn, Náttúrugripasafn, Listasafn, Bókasafn, Héraðsskjalasafn og Jöklasafn/Jökulheimar.

Minjasafn Emils Ásgeirssonar í Gröf, Flúðum

<http://dev.vm121.hosting.1xinternet.de/minjasafn-emils-aseirssonar-i-grof>

Guðjón Emilsson, 486-6634 / 899-9334 - guggilax@simnet.is

Minjasafn Emils Ásgeirssonar í Gröf er safn í einkaeigu sem geymir gamla muni úr sveitunum og af svæðinu í kringum Flúðir, uppsveitum Árnessýslu.

Safnahús Vestmannaeyja - Sagnaheimar, Byggðasafn Vestmannaeyja

<http://sagnheimar.is/is> og <http://safnahus.vestmannaeyjar.is>

Helga Hallbergsdóttir, safnstjóri 488-2045 - sagnheimar@sagnheimar.is og byggdasafn@vestmannaeyjar.is

Verksvið safnsins er alhliða söfnun, skráning og varðveisla þjóðlegra verðmæta, er snerta byggðarsögu svæðisins s.s. fyrri tíðar búskaparháttu, sögu sjávarútvegs, siglinga, verslunar, iðnaðar og annarra atvinnugreina, félags- og menningarsögu svæðisins í víðasta skilningi.

Samansafnið, Hrunamannahreppi

<http://www.samansafnid.com>

Jóhann B. Kormáksson og Esther Guðjónsdóttir. 486-6590 / 865-8761 -

solheimar@vortex.is og info@samansafnid.com

Safnið hefur að geyma ýmsa muni sem bændur á Sólheimum hafa sankað að sér á liðnum árum. Á safninu eru hlutir á öllum aldri tengdir búskap og húshaldi, bílar, bílabækur o.fl.

Samtök lista- og handverksfólks í Ölfusi, Þorlákshöfn

Dagný Magnúsdóttir, 848-3389

Félagsskapur handíða- og handverksfólks sem selur vörur sínar í Herjólfs húsi.

Samtök safna, setra og sýninga á Suðurlandi

Hvatinn að stofnun samtakanna var löngun til þess að efla og styrkja safnastarf á Suðurlandi. Þetta eru lifandi stofnanir í samfélaginu sem varðveita menninguna; sögu, náttúru og listir en miðla henni líka áfram og endurskoða í ljósi samtímans. Framkvæmdaraðili samtakanna var menningarfulltrúi svæðisins, en eftir að sú staða var lögð niður eru samtökin minna starfandi. Stjórnarmenn: Inga Jónsdóttir Listasafni Árnesinga, Hveragerði; Bryndís Hólmarsdóttir Menningarmið. Hornafjarðar, Höfn; Eiríkur V. Sigurðsson Rangárþingi Ytra, Hellu; Kristín Jóhannesdóttir Eldheimum, Vestmannaeyjum; Lýður Pálsson Byggðasafni Árnesinga, Eyrarbakka.

Sögusetrið, Hvolsvelli

<http://www.njala.is>

Sigurður Hróarsson. 487-8781 / 618-1643 - njala@njala.is

Í Sögusetrinu Hvolsvelli er að finna sýningu tileinkaða Njáls sögu. Þar eru gestir leiddir inn í heim víkinganna, umhverfi og lifnaðarhætti þeirra.

Tré og list, Flóahreppi

<http://www.sudurland.is/tre-og-list> <http://www.floahreppur.is/2007/08/tre-og-list/>

Ólafur Sigurjónsson. 486-3335/894-4835/868-9045 - treoglist@treoglist.is og

olibg@simnet.is

Tré og list er lifandi listasmiðja sem varðveitir sögu hagleiks og uppfinninga, kynnir tréskurðalist og sérstakt handverk.

Upplit - Menningarklasi uppsveita Árnessýslu, Reykholti

www.upplit.is

Skúli Sæland. 663-9010 - upplit@upplit.is og skulisaeland@isl.is

Helstu verkefni Upplits eru er að standa fyrir ýmsum viðburðum, víðsvegar í Uppsveitunum allan ársins hring, en einnig hyggst félagið standa fyrir menningarrannsóknnum. Markmiðin eru m.a. að efla vitund um og safna saman í opinn gagnagrunn efni um menningu og sögu uppsveitanna.

Þingborg ullarvinnsla, Flóahreppi

<http://thingborg.net/>

Hildur Hákonardóttir. 482-1027/482-2190/849-8467 -
gamlathingborg@gmail.com og hildurhak@simnet.is

Þingborgarhópurinn er lifandi samfélag einstaklinga sem vilja vinna að því að ná sem mestu úr íslensku ullinni. Þingborg ullarvinnsla rekur Ullarskóla Íslands og verslun.

Þjóðveldisbærinn í Þjórsárdal

<http://www.thjodveldisbaer.is>

Ragna Árnadóttir, formaður húsnefndar. 488-7713 / 856-1190 -
info@thjodveldisbaer.is

Bærinn er tilgátuhús byggt á einu stórbýli þjóðveldisaldar og þar gefst gestum færi á að kynna sér húsakynni forfeðra okkar og fræðast um hagi þeirra og daglegt líf.

4.6.b. Samantekt frá fundum

Haldnir voru fjórir umræðu- og kynningarfundir á Suðurlandi, á Höfn, Kirkjubæjarklaustri, Hvoslvelli og Selfossi. Fundirnir voru haldnir í byrjun Þorra með tilheyrandi hátíðarhöldum og veðurvá, en þrátt fyrir það var góð mæting á fundina.

Höfn í Hornafirði, Laugardagur 23. janúar, 2016

Átta gestir mættu á fundinn sem fram fór í Nýheimum, sex konur og tveir karlar. Umræður voru fjörlegar enda var þorablót kvöldsins fundargestum ofarlega í huga. Þorablótsröðin er einstakt fyrirbæri á Höfn; fólk fer að standa í röð til að ná bestu sætunum tveimur sólarhringum fyrir þorablótið. Fólk sem fer saman á blótið skiptist á að standa í röðinni.

- Veiðar og matur: Lúruveiði og matreiðsla á lúru. Að fara í ál er það kallað þegar farið er til lúruveiða. Síli var mikið borðað en það var loðnan kölluð. Það eru einhverjir sem halda þessari þekkingu til haga. Selveiði, verkun á selskinni og matreiðsla á kjötinu er ekki almenn núna, en samt ekki hætt með öllu. Það var sigið eftir eggjum í Ingólfshöfða og enn fara nokkrir á grasafjall.
- Ljóðagerð: Einhverjir eru að setja saman vísur en „þetta eru ekki almennileg ljóð“ var samdóma álit fundargesta.
- Bátasmíði: Bátarnir hafa sérstakt lag í Höfn vegna sérstakra aðstæðna og enn eru menn sem smíða báta á Höfn.
- Hestamennska: Hornfirski hesturinn er talinn vera sérstakt hestakyn. Hann er skapvondur, kubbslegur, með sterka fætur og sérstaklega góður í vötnum. Liturinn er „skítahaugabrúnn“ eða hornfirsk-jarpur.
- Þekking á lækningajurtum og notkun þeirra var mikil á svæðinu en fundargestir voru ekki vissir um það hvort sú þekking væri enn til staðar á svæðinu.

Kirkjubæjarklaustur, föstudagur 22. janúar, 2016

Átta gestir mættu á fundinn sem fram fór í Kirkjubæjarstofu, sex konur og tveir karlar. Fundurinn var í samstarfi við Kötlu jarðvang og byrjaði Brynja Davíðsdóttir, framkvæmdastjóri hans, fundinn með því að upplýsa gesti um hvað jarðvangar væru m.t.t. þess að þeir væru nú komnir undir UNESCO. Menning fólksins á svæðinu er einn liður jarðvanga og líkt og í UNESCO samningnum um verndun menningararfða þá er það samfélagsins að segja hver menningin er; frumkvæði og vernd kemur heiman frá.

Fundargestir voru á einu máli um það að varðveisla menningarerfða svæðisins væri mikilvæg og nefnd voru ýmis verkefni og félög sem hafa það að markmiði að viðhalda þekkingu, s.s. Friður og frumkraftar, Fótspor, Dynskógar-Sögufélag Vestur-Skaftfellinga, kvenfélög og búnaðarfélag.

Ræktun á feldfé hefur verið stunduð í Meðallandi í u.þ.b. 40 ár og vangaveltur voru uppi um það hvort feldfjárrækt hafi verið stunduð áður fyrr og geti talist til menningarerfða.

Nokkur umræða skapaðist um sérstakt málfar í sveitinni (svo sem að fara í safn = haustsmölun búfjár) og örnefni en samningurinn um verndun menningarerfða nær ekki til tungumáls nema að því leyti sem tengist menningarerfðum.

Melur var mikið notaður á svæðinu við matargerð og einnig var stöngin notuð til að gera húspök. Hvernig melur var skorinn, unninn og notaður er mikilvæg menningararfleifð svæðisins sem gestir voru sammála um að þyrfti að rannsaka og halda lifandi. Margir gestanna höfðu stundað melskurð í æsku og átti það ekki bara við um eldri fundargesti.

Meðferð selskinna var einnig rædd og nokkrir gestanna kunnu að verka selskinn og elda kjötið.

Margir kórar eru á svæðinu og öflugur tónlistarskóli. Nokkrir þekktu til tvísöngva en ekki þekktu gestir til kvæðamanna á svæðinu. Það kom fram mikill áhugi fyrir því að læra að syngja tvísöngva og kveða.

Gamlir dansar voru stundaðir hér áður fyrr en nú er varla nikkari í sveitinni og erfitt um vik að halda þekkingunni við. Enginn þekkti til íslenskra þjóðdansa, en áhugi er fyrir hendi.

Hvolsvöllur, föstudagur 22. janúar, 2016

Tuttugu gestir mættu á fundinn sem fram fór á Hótel Hvolsvelli, 11 konur og 9 karlar. Fundurinn var í samstarfi við Kötlu jarðvang og fjallaði Brynja Davíðsdóttir, framkvæmdastjóri hans, um fyrirbærið jarðvangur og hvaða

breytingar það hefur í för með sér að jarðvangar eru nú komnir undir hatt UNESCO.

Fundagestir voru mjög ánægðir með upplýsingarnar og höfðu á orði að þetta opnaði fyrir þeim nýja vídd á menningararfinn. Umræður spunnust í kring um hvað mætti gleymast og hvaða þekkingu við vildum viðhalda. Tvisöngvarnir heilluðu gesti og var haft á orði að tvisöngva væri réttast að hafa fyrir ferðamönnum sem kæmu hingað til að upplifa íslenska menningu.

Sérstök menning svæðisins kom helst fram í matargerð, svo sem fýlatekju, fjallagrasanytjum, svo og búskap og handverki hvers konar.

Einnig var rætt um hvað næsta skref yrði varðandi verndun menningarerfða og fannst fundargestum spennandi að fá tækifæri til að vinna með menningararfinn í samhengi við uppbyggingu Kötlu jarðvangs.

Selfoss, fimmtudaginn 21. janúar, 2016

Tíu gestir mættu á fundinn sem fram fór í Fjölheimum, þrjár konur og 7 karlar. Á meðal gesta voru kvæðamenn og er bæði kveðskap í merkingunni að yrkja ljóð, og kveðskap í merkingunni að kveða, vel við haldið á svæðinu.

Matarmenning var til umræðu og var talað um hverarúgbrauð sem bakað hefur verið mann fram af manni, með öðrum hætti hér og þar á svæðinu. Einnig var sölvatekja nefnd en hún hefur verið stunduð á svæðinu bæði mikið og lengi.

Sagnamenn: Listin að segja frá er annað en að kunna staðreyndarsögur.

Viðstaddur sögumaður hafnaði hugmynd ferðapjónustuaðila um að setja upp sögu-app þar sem hægt væri að hlusta í gegnum símann þegar komið væri á einhvern stað. Það skiptir öllu máli að segja söguna hér og nú fyrir þennan hóp eða einstakling, því hún er aldrei tvisvar eins og er í stöðugri þróun. Auk þess segja engir tveir hana alveg eins. Það er enginn að læra þetta af fyrrnefndum sögumanni en þessi fundur var vakning fyrir hann.

Fundargestir veltu fyrir sér hvort það myndi valda frýstingu menningarerfða að setja þær niður á blað - það þyrfti að passa að hafa lýsinguna ekki of þrönga því

mikilvægt væri að vera meðvitaður um að hefðir breytast með tímanum, rétt eins og mannfólkið.

4.7. HÖFUÐBORGARSVÆÐIÐ OG SUÐURNES

Matarmenning, silfursmíði, eldsmíði, rauðablástur, bátasmíði, Íslenskir þjóðbúningar, handíðir, búskaparhættir, lúruveiði, melskurður, þekking á siglingaleiðum og sjáfarföllum, þjóðdansar, kveðskaparlist, þorrablót, sumardagurinn fyrsti.

4.7.a. Stofnanir, félagasamtök og hópar

Eftirtaldir starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Aðilar að landssamtökum eru ekki nefndir, s.s. hestamannafélög, búnaðarfélög og kvæðamannafélög. Upptalningin er í stafrófsröð

Annríki - þjóðbúningar og skart, Hafnarfjörður

<http://annriki.is>

Guðrún Hildur Rosenkjær og Ásmundur Kristjánsson. 511-1573 / 898-1573 -

annriki@simnet.is

Annríki stendur fyrir fjölbreyttum námskeiðum er tengjast íslenskum þjóðbúningum.

Borgarsögusafn Reykjavíkur

<http://borgarsogusafn.is>

Guðbrandur Benediktsson, safnstjóri. 411-6300 - borgarsogusafn@reykjavik.is

Safnið stuðlar að varðveislu menningarminja í Reykjavík með þeim hætti að borgarbúar og gestir þeirra hafi sem bestan aðgang að menningararfi borgarinnar. Sýningarstaðir safnsins eru í Árbæjarsafni, Landnámssýningunni í Aðalstræti, Ljósmyndasafni Reykjavíkur, Sjóminjasafninu í Reykjavík og Viðey

Bragi óðfræðivefur

<http://bragi.info>

Kristján Eiríksson, vararitstjóri. 899-2145 - krisei@hi.is

Bragi er safn- og rannsóknagrunnur á netinu sem hefur það hlutverk að skrásetja áræðanlegar útgáfur kveðskapar, þróa rannsóknar- og greiningartæki á kveðskap og halda til haga skrá yfir hugtök og heiti í bragfræði. Útgefendur: Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og Óðfræðifélagið Boðn.

Byggðasafn Hafnarfjarðar

<http://museum.hafnarfjordur.is>

Pétur Björnsson, forstöðumaður 585-5780 museum@hafnarfjordur.is og bp@hafnarfjordur.is

Byggðasafn Hafnarfjarðar er minja- og ljósmyndasafn Hafnarfjarðarbæjar. Hlutverk þess er að safna, skrásetja, varðveita, forverja og rannsaka muni og minjar um menningarsögu svæðisins og kynna þær almenningi.

Byggðasafn Reykjanesbæjar

<http://sofn.reykjanesbaer.is/byggdasafn>

Sigrún Ásta Jónsdóttir, safnstjóri. 420-3240 - byggdasafn@reykjanesbaer.is og sigrun.a.jonsdottir@reykjanesbaer.is

Hlutverk safnsins er að vera leiðandi í varðveislu og miðlun sögulegra minja svæðisins. Leggja af mörkum til rannsókna og hvers konar fræðastarfs.

Byggðasafnið á Garðskaga

<http://www.svgardur.is/garður/áhugaverðir-staðir/byggðasafnið-á-garðskaga>

Eyrún Helga Ævarsdóttir, safnstjóri. 422-7220 - gardskagi@simnet.is og eyrunhelga@svgardur.is

Byggðasafnið við Garðskaga er áhugavert safn muna sem tengjast lífi og störfum Garðbúa í gegnum tíðina.

Duo Svanni - Langspilsfélagið, Reykjavík

<https://www.facebook.com/DuoSvanni>

Júlía Traustadóttir Kondrup og Hildur Wågsjö Heimisdóttir. 695-5433

Júlía og Hildur spila á langspil og syngja íslenska þjóðlagatónlist.

Félag sagnapula, Reykjavík

<http://felagsagnathula.is>

Sigurbjörg Karlsdóttir. 553-0571 / 694-2785

Félagsskapur fólks sem vill halda við sagnahefðinni.

Fræðasetur um íslenska búninga, skart og handverk, Hafnarfjörður

<http://www.thjodbuningur.is>

Guðrún Hildur Rosenkjær og Ásmundur Kristjánsson. 511-1573 / 898-1573

annriki@simnet.is

Félagið er skipað áhugafólki um íslenska búninga, skart og handverk. Markmið félagsins er að efla þekkingu og fræðslu um íslenska búninga, skart og handverk um allt land og víðar.

Funi, Reykjavík

<http://www.funi-iceland.com>

Bára Grímsdóttir og Chris Foster. 659-1947 - info@funi-iceland.com

Tónlistardúettinn Funi flytur íslensk þjóðlög, kvæðalög og tvísöngva með undirleik langspils, íslenskrar fiðlu, kantele og hörpu.

Gullkistan, Reykjavík

<http://thjodbuningasilfur.is>

Dóra G. Jónsdóttir, gullsmiður. 551-3160 - gullkistan@vortex.is

Fyrirtækið býður upp á úrval af þjóðbúningasilfri og unnið er meðal annars eftir gömlum munstrum, sem Erlendur Magnússon hafði safnað og mótin, sem gerð voru fyrir sandsteypu, fylgdu verkstæðinu. Enn er farið eftir þessum gömlu munstrum, en gömlu mótin eru nú komin í varðveislu í Árbæjarsafni.

Íslenska dansfræðafélagið, Reykjavík

Ingibjörg Björnsdóttir. 553-5618 / 661-3491

Félagið hefur það að markmiði að stuðla að og styrkja dansrannsóknir hér á landi í sem breiðustum skilningi. Í því tilefni hefur félagið staðið fyrir opnum fyrirlestrum og fræðslufundum, námskeiðum og dansleikjum.

Saltfisksetur Íslands, Grindavík

<http://www.grindavik.is/kvikan>

420-1190 - kvikan@grindavik.is

Aðstæður hafa hagað því þannig að ekkert byggðasafn er staðsett í Grindavík. Saltfisksetrið kemur því í stað safns og mun án efa verða miðpunktur

margvíslegrar menningarstarfsemi heimamanna og að auki aðdráttarafi og upplýsingarmiðstöð fyrir ferðamenn sem sækja staðinn heim.

Reykjanes jarðvangur

<http://www.reykjanesgeopark.is/is>

Eggert Sólberg Jónsson, verkefnastjóri. 420-3291 - info@reykjanesgeopark.is og eggert@heklan.is

Reykjanes jarðvangur nær yfir allt land sveitarfélaganna Grindavíkurbæjar, Reykjanesbæjar, Sandgerðisbæjar, Sveitarfélagsins Garðs og Sveitarfélagsins Voga. Markmið jarðvanga er að kanna, þróa og gera sýnileg tengsl milli jarðfræði-, náttúru-, menningar og annarrar óáþreifanlegrar arfleifðar.

Rimmugýgur, víkingarfélag, Reykjavík

<http://www.rimmugygur.is>

Hafsteinn Kúld Pétursson. 899-9775 - hafsteinn@rimmugygur.is

Rimmugýgur er félag áhugamanna um menningu og bardagalist víkinga. Tilgangur félagsins er að stuðla að auknum áhuga á víkingatímabilinu og uppruna þjóðarinnar. Rimmugýgur stendur fyrir námskeiðum í fornu handverki og bardagalist.

Spilmenn Ríkinís, Reykjavík

<https://www.facebook.com/spilmennrikinis>

Örn Magnússon. 551-3119 / 862-3119, omag@ismennt.is

Spilmenn Ríkinís er tónlistarfjölskylda sem rannsakar, spilar og syngur íslenska þjóðlagatónlist. Þau hafa látið smíða fyrir sig hljóðfæri sem rannsóknir gefa til kynna að hafi verið notuð hér fyrr á öldum.

Stofnun Árna Magnússonar, Reykjavík

<http://www.arnastofnun.is>

Guðrún Nordal, forstöðumaður. 525-4010 - arnastofnun@hi.is og gudrun.nordal@arnastofnun.is

Meginhlutverk stofnunarinnar eru að afla frumgagna um íslenska menningu, varðveita þau og skrá, vinna að rannsóknum á íslenskum fræðum, tungu,

bókmenntum og sögu, miðla þekkingu á viðfangsefnum sínum til almennings og fræðasamfélags með ráðgjöf, kennslu, opnum gagnagrunnum og birtu efni og að efla samstarf stofnana á fræðasviði sínu utan lands og innan.

Tímaritið Són og Óðfræðifélagið Boðn, Reykjavík

<http://bodn.is>

Bjarki Karlsson, formaður. 517-2823 / 698-3823 - bjarki@fraedi.is

Tilgangur félagsins er að stuðla að rannsóknum á brag- og stílfræði kveðskapar að fornu og nýju. Félagið sér um faglega umsýslu Braga óðfræðivefs, sem Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum hýsir í samtarfi við nokkur héraðsskalasöfn og einstaklinga.

Tónlistarsafn Íslands, Kópavogur

<http://tonlistarsafn.is>

Bjarki Sveinbjörnsson. 570-1693 / 824-6413 - ts@tonlistarsafn.is

Markmið safnsins eru m.a. að skrá og miðla hvers kyns upplýsingum og munum sem tengjast tónlist á Íslandi frá upphafi, safna heimildum og gögnum um íslenska tónmenningu og hafa frumkvæði að og stunda rannsóknir á sögu íslenskrar tónlistar/tónminja

Vikivaki, Reykjavík

Stefán S. Stefánsson. 698-1597 - stefansstefansson@gmail.com

Hljómsveitin Vikivaki leikur íslensk þjóðlög og í jazz- og poppbúningi útsett af Gunnari Hrafnssyni og Stefáni Stefánssyni.

Víkingaheimar, Reykjanesbær

<http://vikingaheimar.is>

422-4000, info@vikingaheimar.is

Boðið er upp á fimm sýningar sem allar tengjast víkingaöld með einum eða öðrum hætti. Þær gefa gestum einstakt tækifæri til að læra um sögu og lífnaðarhætti víkinga við Norður-Atlantshafið fyrir þúsund árum.

Þjóðdansafélag Reykjavíkur

<http://www.isdans.is>

Bendt Pedersen, formaður. 587-1616 / 892-2408 - thjoddans@gmail.com

bendt@isl.is

Markmið félagsins er að kenna og sína íslenska þjóðdansa.

Þjóðminjasafn Íslands, Reykjavík

<http://www.thjodminjasafn.is>

Margrét Hallgrímsdóttir, þjóðminjavörður. 530-2200 -

margret@thjodminjasafn.is og thjodminjasafn@thjodminjasafn.is og

Hlutverk Þjóðminjasafnsins er að auka og miðla þekkingu á menningararfi íslensku þjóðarinnar frá upphafi til vorra daga og stuðla að því að sem flestir geti haft gagn og gaman af sögu og minjum lands og þjóðar.

Þjóðskjalasafn Íslands, Reykjavík

<http://skjalasafn.is>

Eiríkur G. Guðmundsson, þjóðskjalavörður. 590-3300 -

upplýsingar@skjalasafn.is

Þjóðskjalasafn er stærsta safn frumheimilda um sögu íslensku þjóðarinnar og þróun byggðar og mannlífs í landinu og er þess vegna sá grunnur sem rannsóknir, stjórnsýsla og mannréttindi hér á landi byggja á.

4.7.b. Samantekt frá fundi

Einn fundur var haldinn á höfuðborgarsvæðinu og til hans var boðað með öðrum hætti en á fundina á landsbyggðinni. Í stað þess að halda nokkra almenna íbúafundi var félagasamtökum, hópum og einstaklingum sem tengjast menningararfðum boðið á fundinn.

Reykjavík, fimmtudaginn 3. mars, 2016

Sautján gestir mættu á fundinn sem fram fór í húsnaði Heimilisiðnaðarfélags Íslands, tíu konur og sjö karlar. Allir fundarmenn tóku til máls og sköpuðust líflegar umræður.

Nokkuð sem fram kom á fundinum:

- Vantar rannsóknir á íslenskri matarmenningu. Íslensk matarmenning er orðin „lappunn súpa“ og það vantar að benda á hvað er sérstakt hér og þar og á þessum og hinum tímanum. Ákveðin atriði hafa orðið ofan á og allt hitt gleymist.
- Heimildarmyndir um melskurð og fleira aðstoða við að varðveita lifandi hefðir. Nú er í vinnslu mynd um lúruveiði Hornfirðinga hjá Dynskógum, sögufélagi Vestur-Skaftfellinga.
- Menning mannlíf á Breiðafjarðareyjum er mjög sérstök um margt. Bátasmíðin er eitt, en annað er að kunna að sigla á milli eyjanna og þekkja siglingaleiðir m.t.t. flóðs og fjöru; GPS hjálpar ekki í þessu samhengi. Það er siglt á milli eyja á ákveðnum tíma sólarhrings en kindurnar reknar út í eyjar á öðrum.
- Eldsmiðir vilja gera hlutina eins og þeir voru gerðir hér áður fyrr; eru að gera tilraunir með að vinna járn úr mýrarrauða (rauðablástur).
- Það vantar meiri handverkskennslu í grunnskólana og þá sérstaklega í gömlu handverki.
- Silfursmíði er elsta iðn á landinu og í eina tíð bjuggu bændur til þjóðbúningasilfur.

Almennt kom fram að viðstöddum hugnaðist ekki að „einhver stofnun“ myndi taka stjórnina frá erfðaberunum og skilgreina menningararfðirnar okkar. Það myndi skapa hættu á frystingu og rangtúlkun. Það þyrftu að vera erfðaberarnir sjálfir sem skráðu menningararfðir sínar á landslistann en ekki einhver stofnun sem ákveði hvað færi á landslistann og hvað ekki.

Fundargestir ræddu einnig um að þekkingarleysi á menningararfðum væri til vansa og vildu umsjón byggða á þekkingu. Fram kom hugmynd um að starfandi væri nefnd eða ráð menningararfða sem í sætu fulltrúar sem flestra tegunda menningararfða. Þessi nefnd tæki samræmandi ákvarðanir og skipulegði skráningarferlið.

Sumir kærðu sig ekki um nokkra stjórn eða eftirlit með menningararfðum okkar og sögðu slíkt afskiptasemi og alltaf til vandræða. Andsvarið við þessu kom fljótt og á þá

leið að allar menningarerfðir okkar hefðu ákveðna leiðandi aðila sem í dag, frekar leynt en ljóst, leiddu þróunina eða kyrrstöðuna. Menningarerfðum sé ekki betur borgið þegar þeim er stýrt á bak við tjöldin af óskilgreindum einstaklingum.

4.8. LANDSSAMTÖK

Eftirtalin samtök og félög með fulltrúa vítt og breytt um landið starfa fyrst og fremst á sviði menningararfs og/eða menningarerfða. Upptalningin er í stafrófsröð.

Bragaping, landsþing hagyrðinga og ljóðaunnenda

Ingi Heiðmar Jónsson, upphafsmaður. 865-2586 - ihjstikill@gmail.com

Bragaping hafa verið haldin árlega frá 1990-2012 af hagyrðingum og áhugafólki um kveðskap.

Búkolla, félag áhugamanna um íslensku kúna

<https://www.facebook.com/groups/736377389778887/>

Guðbergur E. Egilsson, formaður. 863-3112 / 626-0071

Samtökin Búkolla voru stofnuð m.a. til að standa vörð um íslenska kúakynið og hafa í heiðri sögu og menningu tengda kúnni.

Eigenda- og ræktendafélag landnáms hænsna

<http://www.haena.is>

Hugi Ármannsson, formaður. 486 6010

Hlutverk félagsins er m.a. að vinna að kynningu á landnáms hænum, svo sem söfnun og skráningu heimilda um landnáms hænur á ýmsum tímum, gerð og dreifingu upplýsinga- og fræðsluefnis og með sýningahaldi.

Félag áhugamanna um tréskurð

<http://treskurdur.muna.is>

Stefán Haukur Erlingsson, formaður. 864 6099 - stefan1976@simnet.is

Tilgangur félagsins er meðal annars að efla og styðja tréskurð á Íslandi.

Félag hrossabænda

<http://fhb.is/is>

Sveinn Steinarsson, formaður. 563-0300 / 483 3884 / 892 1661 - fhb@fhb.is

litlaland@simnet.is

Tilgangur félagsins er m.a. að glæða áhuga fyrir hrossarækt og hestamennsku

með öflugri fræðslu- og kynningarstarfi og vinna að góðu uppeldi, aðbúnaði og tamningu hrossa.

Félag tamningamanna

<http://www.tamningamenn.is>

Súsanna Sand Ólafsdóttir, formaður. 898 3808 - susannasand@live.com

Markmið Félags tamningarmanna er m.a. að stuðla að réttri og góðri tamningu og meðferð íslenska hestsins.

Félag trérennismiða á Íslandi

<http://trerenismidi.is>

Magnús Kristmannsson, formaður. 567-6679 / 862-6679 - mingus@fb.is

Markmið félagsins er að vinna að framgangi trérennilistar á Íslandi.

Fjárræktarfélagið Litur

Guðlaugur H. Kristmundsson, formaður. 862-1954

Félagið vill varðveita fjölbreytta liti íslenska fjárstofnsins.

Forystufjárræktarfélag Íslands

<http://www.forystusetur.is>

Ólafur R. Dýrmundsson, formaður. 557-3248

Tilgangur félagsins er m.a. að kynna þennan sérstæða fjárstofn, vekja áhuga á honum og varðveita menningarlegt gildi hans.

Geitfjárræktarfélag Íslands

<http://www.geit.is>

Sif Matthíasdóttir, formaður. 561-7739 / 898-1124 - gaviaisl@vortex.is

Hlutverk félagsins er að stuðla að verndun og ræktun íslenska geitfjárstofnsins og leita leiða til að bæta nýtingu og auka verðmæti geitaafurða.

Glímusamband Íslands

www.glima.is

Ólafur Oddur Sigurðsson, formaður og framkvæmdastjóri. 514-4064 / 893-

3707 - gli@isisport.is

Félagið vill efla þessa fornu, sérstæðu og glæsilegu þjóðaríprótt Íslendinga.

Heimilisiðnaðarfélag Íslands

<http://www.heimilisdnaður.is>

Margrét Valdimarsdóttir, formaður. 551-5500 - hfi@heimilisdnaður.is

margretvaldimarsd@gmail.com

Hlutverk félagsins er að efla og vernda þjóðlegan íslenskan heimilisiðnað og viðhalda þekkingu og áhuga landsmanna á því að framleiða fallega og nytsama hluti sem hæfa kröfum nýs tíma og eiga sér rætur í þjóðlegum menningarafi.

Hundaræktarfélag Íslands, íslenski fjárhundurinn

<http://www.hrfi.is>

Fríður Esther Pétursdóttir, framkvæmdastjóri. 588-5255 / 846-8171 -

hrfi@hrfi.is og fridur@hrfi.is

Markmið félagsins er m.a. að varðveita, hreinrækta og kynbæta íslenska fjárhundinn.

Íslenska vitafélagið

<http://vitafelagid.com>

Sigurbjörg Árnadóttir, formaður. 823-4417 - sibba.arna@gmail.com

Markmið Vitafélagsins er að efla áhuga og vitund fólks um strandmenningu á Íslandi.

Íslenskir Eldsmiðir

<http://www.eldsmidir.net>

Guðmundur Sigurðsson, formaður. 869-4749 - klett@simnet.is

Tilgangur félagsins er að viðhalda eldmíðahefðinni.

Kvenfélagasamband Íslands

<http://www.kvenfelag.is>

Hildur Helga Gísladóttir, framkvæmdastjóri. 552-7430 - kvenfelag@kvenfelag.is

Kvenfélögin halda til haga og viðhalda, þekkingu og færni varðandi störf kvenna í heimilishaldi, s.s. matreiðslu og handíðum.

Landssamband hestamannafélaga

<http://www.lhhestar.is>

Hilda Karen Garðarsdóttir, verkefnastjóri. 514-4030 - lh@lhhestar.is

hilda@lhhestar.is

Hestamannafélögin halda til haga og viðhalda þekkingu og færni er tengist íslenska hestinum.

Landssamtök sauðfjárbænda

<http://www.saudfe.is>

Svavar Halldórsson, framkvæmdastjóri. 563 0350 / 869- 4940- ls@bondi.is

Félög sauðfjárbænda halda til haga og viðhalda þekkingu og færni sem tengist íslenskum sauðfjárbúskap.

Minjastofnun

<http://www.minjastofnun.is>

Kristín Huld Sigurðardóttir, forstöðumaður. 570-1300 - postur@minjastofnun.is

og kristinhuld@minjastofnun.is

Meginhlutverk Minjastofnunar er að tryggja eftir föngum varðveislu menningarsögulegra minja í eigin umhverfi og auðvelda aðgang og kynni þjóðarinnar að þeim.

Ríkíní - félag um forna tónlist

Örn Magnússon, formaður. 551-3119 / 862-3119 - omag@ismennt.is

Félagið stendur fyrir rannsóknum og flutningi á tónlist í íslenskum handritum prentuðum á Hólum í Hjaltadal og Skálholti, frá kaþólskum tíma og til þess tíma er evrópsk tónlistarmenning 19. aldar fór að hasla sér völl á Íslandi

Ræktendafélag litförottra hrossa.

<http://www.litfari.is>

Páll Imsland. 568-6052 / 821-8646 - pimslan@islandia.is.

Félagar vilja nota litaafbrigði til að viðhalda erfðafjölbreytileika bústofna, með áherslu á að bjarga litförottum lit frá útrýmingu úr hinum íslenska hrossastofni.

Samband íslenskra harmonikuunnenda

<http://www.harmonika.is>

Gunnar Kvaran, formaður. 568-3670 / 824-7610 - alf7@mi.is

Markmið sambandsins er að stuðla að og efla harmonikuleik á Íslandi, kynna starf harmonikufélaga, efna til tónleikahalds, stuðla að útgáfu íslenskrar harmonikutónlistar og efla harmonikukennslu.

Samband íslenskra sjóminjasafna

<http://www.sjominjar.is>

Örlygur Kristfinnsson, fyrrv. safnstjóri Síldarminjasafnsins. 467-1604 - safn@sild.is

Markmið félagsins eru m.a. að efla og skipuleggja varðveislu og rannsóknir á sjóminjum og berjast fyrir stofnun bátafriðunarsjóðs.

Stemma - Landssamtök kvæðamanna

<http://www.thjodlist.is/is/stemma>

Guðrún Ingimundardóttir, formaður. 869-3398 - runaingi@simnet.is

Markmið samtakanna er að efla og styrkja kvæðamennsku og hefðbundna bragræði rímna.

5. SAMANTEKT

Almennt hafði fólkið í landinu mikinn áhuga fyrir því að fá fræðslu um menningar-erfðir og UNESCO samninginn, tjá sig um svæðisbundnar og íslenskar menningar-erfðir og ekki síst að hafa áhrif á það hvernig ákvæðum samningsins yrði fylgt eftir.

Fjöldi gesta á umræðu- og kynningarfundum var mjög misjafn eftir stöðum. Hvenær dagsins fundirnir voru haldnir virtist ekki hafa skipt máli, en að einhverju leyti hefur veðrið og árstíðin haft áhrif á fjölda fundargesta. Enginn fullkominn tími er fyrir fundahöld og upplýsingamiðlun af

Umræðu- og kynningarfundir					
Staður	Vikudagur	dagsetning	Fjöldi gesta		
			Karlar	konur	Samt.
Akureyri	Miðvikudagur	29.apr.15	0	6	6
Blönduós	Föstudagur	26.feb.16	1	11	12
Borgarnes	Föstudagur	13.nóv.15	3	3	6
Egilsstaðir	Laugardagur	28.nóv.15	1	3	4
Hólmavík	Fimmtudagur	8.okt.15	5	7	12
Húsavík	Fimmtudagur	16.apr.15	4	2	6
Hvolsvöllur	Föstudagur	22.jan.16	9	11	20
Höfn	Laugardagur	23.jan.16	2	6	8
Ísafjörður	Föstudagur	9.okt.15	6	13	19
Kirkjubæjarklaustur	Föstudagur	22.jan.16	2	6	8
Kópasker	Föstudagur	17.apr.15	1	5	6
Reyðarfjörður	Föstudagur	27.nóv.15	1	1	2
Reykjavík	Fimmtudagur	3.mar.16	7	10	17
Sauðárkrúkur	Fimmtudagur	11.feb.15	1	6	7
Selfoss	Fimmtudagur	21.jan.16	7	3	10
Stykkishólmur	Fimmtudagur	12.nov.15	1	5	6
Vopnafjörður	Fimmtudagur	26.nóv.15	4	10	14
Samtals fjöldi:			55	108	163

þessum toga; sumarið er alls ekki hentugt vegna sumarfría og fjarveru fólks úr heimabyggð, svo taka við göngur og réttir í sveitum landsins og eftir það er stutt til jóla. Eftir áramótin og fram að páskum gæti verið heppilegur tími ef veðráttan er góð, en á þessum tíma eru veður of váland. Þegar árið er skoðað með þessum hætti þá sést vel hvað það er mikilvægt að skráning menningarerfða sé langtíma verkefni.

Hér um bil tvöfalt fleiri konur en karlar komu á fundina og konur sem stunda handíðir voru þar fremstar í flokki. Ekki er hægt að staðfesta hvers vegna svona mikill munur var á þátttöku kynjanna - ef til vill höfðar málefnið frekar til kvenna? - ef til vill hefði hlutfall kynjanna verið annað ef fundarstjóri hefði verið karl? Þetta er verðugt rannsóknarverkefni en frekari vinna við innleiðingu samningsins og skráningu menningarerfða á Íslandi á ef til vill eftir að finna svar við þessu.

Það kom berlega í ljós á umræðu- og kynningarfundunum að mikill áhugi var fyrir menningarerfðum og stóðu fundirnir í tvær til þrjár klukkustundir. Það sem

verkefnisstjóra þótti mikilvægast varðandi fundina var sú vitundarvakning sem átti sér þar stað. Á fundunum var rætt um menningarerfðir á svæðinu og á landinu öllu, hvaða samfélög og hópar á svæðinu ynnu með menningarerfðir og vangaveltur voru uppi um leiðir til að vernda menningarerfðir.

Í Borgarnesi kom fram mikilvægi þess að virða fjölbreytileika hvernar hefðar og passa að ein aðferð yrði ekki ofan á og valin sem rétt. Á Húsavík kom fram svipuð hugmynd er gestir veltu fyrir sér hvernig staðarstolt tengdist lifandi hefðum, því hver staður hefur sinn háttinn á að gera hlutina og byggir á þekkingu á því sem á undan er gengið.

Á Akureyri var mikil umræða um fornar handíðir og listsköpun byggða á þeim. Fundargestum fannst að þeir sem ynnu með og byggðu á hefðbundnum listum (tónlist, dans og handíðir) hlytu ekki jafn mikla virðingu og þeir sem tengdu sig nútímalist. Umræðan á Blönduósi var á svipuðum nótum og gestir lýstu áhyggjum yfir því að hefðbundnum handíðum væri ekki gerð nóg skil í almennum skólum.

Á Sauðárkróki var rætt um að það væri mikilvægt að kenna kennurum hefðbundið handverk og handíðir svo menningarerfðir okkar ættu greiðari aðgang að nemendum í grunnskólakerfinu. Einnig var nefnt að ef fjárveiting fengist til að halda byggða- og minjasöfnum út um allt land opnum allt árið, þá gætu þau tekið á móti skólakrökkum og haldið námskeið í hefðbundnu handverki og margskonar menningarerfðum allt árið um kring.

Þegar umræðan barst að næstu skrefum varðandi verndun menningarerfða kom skýrt fram að fundargestir vildu hafa umsjón með menningarerfðum sínum en fá stuðning og ráðgjöf til þess. Á landsbyggðinni kom fram ótti við að missa stjórnina á lifandi hefðum héraðsins yfir til „stofnunar í Reykjavík“. Í Reykjavík var það ótti við að „einhver stjórn“ sem ekkert vit hefði á hefðunum, skilgreindi þær og frysti.

Almennt á landsbyggðinni fannst fundargestum að söfnin á svæðinu væru vel til þess fallin að veita ráðgjöf og aðstoð; þar væru geymdir munir sem tengdust hefðunum og þar væri gjarnan starfsmaður með áhuga og þekkingu á menningarerfðum.

Í höfuðborginni kom fram hugmynd um að setja á laggirnar starfshóp sem í sætu fulltrúar úr hinum ýmsu geirum menningarerfða. Hlutverk hópsins væri að hvetja til

skráningar og verndunar menningarerfða, finna bestu leiðina til þess og veita erfðaberum aðstoð við það.

Á svæði Kötlu jarðvangs (fundir á Hvolsvelli og Kirkjubæjarklaustri) kom fram að skráning og verndun menningarerfða félli undir þá samfélagslegu vinnu sem þar væri unnin í tengslum við jarðvanginn. Kom fram mikill áhugi hjá íbúum svæðisins fyrir því að rannsaka, skrá og vernda menningarerfðir. Reykjanes jarðvangur og Saga jarðvangur hafa sömu möguleika á að vinna með menningarerfðir á sínu svæði.

Áður en kemur að lokaorðum og tillögum skýrsluhöfundar að næstu skrefum varðandi innleiðingu samningsins um verndun menningarerfða, verður sagt stuttlega frá norrænum samstarfsverkefnum sem skýrsluhöfundur er aðili að og hafa áhrif á framtíðarsýn hans.

6. NORRÆN SAMSTARFSVERKEFNI

Í þessum kafla verður sagt frá tveimur norrænum samstarfsverkefnum sem skýrsluhöfundur hefur verið aðili að á árinu 2016, en grundvöllur að þeim verkefnum var lagður á tveimur fimmdaga námskeiðum hjá kennurum UNESCO um samninginn um verndun menningararfða. Bæði námskeiðin voru haldin í Þrándheimi í Noregi og auk skýrsluhöfundar voru fulltrúar frá Finnlandi, Svíþjóð, Noregi og Danmörku á námskeiðunum. Auk þess að fræðast um samninginn og ýmis álitamál sem tengdust verndun og skráningu menningararfða, þá var talað um innleiðingarferli samningsins á Norðurlöndum og lagður grundvöllur að samstarfi stofnana og félaga á Norðurlöndum sem starfa á sviði menningararfða. Tvö verkefni voru skilgreind og sótt var um styrki til að framkvæma þau:

- Skráning menningararfða í Fjallabyggð og Henning, apríl 2016 – janúar 2017
- Verndun menningararfða á Norðurlöndum, apríl 2016 – apríl 2017

Hér á eftir verður sagt stuttlega frá þessum verkefnum.

6.1. SKRÁNING MENNINGARERFÐA Í FJALLABYGGÐ OG HENNING

Samningurinn um verndun menningararfða leggur áherslu á að þeir sem stundi hefðirnar eigi að skrá þær og vera hirðar þeirra, með aðstoð frá stofnunum og sérfræðingum eftir því sem þurfa þykir. Sú skráningaraðferð sem samrýmist þessu best er að menningararfðir séu skráðar „heima í héraði“¹. Fari skráning menningararfða fram heima í héraði þá væru menningararfðir skilgreindar og skráðar af þeim sem stunduðu hefðirnar og erfðaberarnir væru hirðar sinna hefða.

Á þessu ári er verið að vinna tilraunaverkefni Íslands og Noregs um skráningu menningararfða heima í héraði, styrkt af Norsk-íslenska samstarfssjóðnum. Þessu verkefni lýkur í janúar 2017 með skýrslu unninni af norskum leiðtoga verkefnisins. Þeir sem unnu verkefnið í Fjallabyggð voru starfsmaður Síldarminjasafnsins, Steinunn

¹ Skráning menningararfða „heima í héraði“ vísar í ákveðnar aðferðir við að skrá menningararfðir, þ.e. að íbúar afmarkaðs svæðis, kaupstaðar eða byggðalags, skrái menningararfðir sínar með aðstoð frá sérfræðingum og stofnunum.

M. Sveinsdóttir og Sigurbjörg Árnadóttir, formaður Vitafélagsins, undir leiðsögn Guðrúnar Ingimundardóttur hjá ÞjóðList ehf.

Samstarfsaðilarnir eru:

- Norsk senter for folkemusikk og folkedans í Þrándheimi, sem leiðir verkefnið
- Midnorsk senter for folkemusikk og folkedans í Steinkjer.
- Steinkjer kaupstaður.
- ÞjóðList ehf. á Akureyri, Síldarminjasafnið í Fjallabyggð og Vitafélagið.

Verkefnið er tilraunaverkefni með það að markmiði að:

- Þróa og reyna á verkferla við skráningu menningararfða heima í héraði og kanna kosti þeirra og galla.
- Þróa eyðublað til að skrá menningararfðir og kanna kosti þess og galla með því að nota það við skráninguna.

Þetta tilraunaverkefni er komið á lokastig og verið er að vinna niðurstöður. Það sem hægt að nefna nú er:

- Fólk var tregt til að skrá menningararfðirnar á formið. Íbúum Fjallabyggðar fannst það of flókið, en íbúar í Henning nefndu formið ekki sem vandamál þótt mikið færri skráningar hafi borist en komu fram á fundum. Frá Fjallabyggðingum komu bara 11 skráningar þótt mikill fjöldi atriða hafi verið nefndur á íbúafundum og í samtölum.
- Það þyrfti að vera stöðug upplýsingagjöf til íbúanna meðan á skráningunni stendur. Mikilvægt væri að hafa sérfræðing í samningnum og skráningarferlinu á staðnum til að aðstoða við skráninguna, svara spurningum, funda með félagasamtökum og skólum og halda reglulega íbúafundi.
- Orðið „menningarefðir“ þótti ekki gott og fólk fældist frá vegna orðsins „UNESCO“.
- Í Fjallabyggð reyndist haustið (sept.-okt.) vera slæmur tími til að ná fólki í svona vinnu; sennilega væri janúar-maí betri.

Tilraunaverkefnið um skráningu menningararfða í Fjallabyggð og í Henning skilaði ekki mörgum skráningum en það aflaði mikilvægra upplýsinga sem vonandi verður hægt að byggja á við skráningu menningararfða Íslandi. Nú er í gangi úrvinnsla niðurstaðna sem gefur af sér verkferla sem samfélög gætu stuðst við skráningu menningararfða heima í héraði og einfaldað og skýrt fram sett skráningarform menningararfða.

6.2. VERNDUN MENNINGARERFÐA Á NORÐURLÖNDUM

ÞjóðList er íslenski aðilinn að þessu norræna samstarfsverkefni sem hefur það að markmiði að efla samstarf og deila reynslu þeirra samtaka og stofnana á Norðurlöndum sem koma að, eða hafa mikinn áhuga á, innleiðingu samningsins. Verkefnið er forverkefni til eins árs, apríl 2016-17, stutt af Norrænu menningargáttinni.

Markmið verkefnisins er að koma á fót samskiptagrunni á netinu milli stofnana, félagasamtaka og hópa á Norðurlöndum sem vinna með menningarerfðir.

Samskiptagrunninum ber að bjóða upp á reynslu- og skoðanaskipti og skrá „góða starfshætti“ við að vernda menningarerfðir.

Vonandi þróast þessi samskiptagrunnur þannig að hann verði góður upplýsingamiðill og tengiliður við kollega sem eru að vinna sömu vinnu á Norðurlöndum.

7. TILLAGA AÐ NÆSTU SKREFUM

Tillögur að næstu skrefum varðandi innleiðingu samnings um verndun menningararfða, eru byggðar á upplýsingum sem fram komu á fundunum víðs vegar um landið, tilraunaverkefninu um skráningu menningararfða í Fjallabyggð og Henning og líka þeim leiðum sem Normenn, Svíar og Finnar hafa kosið að fara.

7.1. STARFSHÓPUR

Hugmynd að starfshóp með fulltrúum frá ýmsum greinum menningararfða kom fram á umræðu- og kynningarfundinum í Reykjavík. Skýrsluhöfundur styður þessa hugmynd og leggur til að skipaður verði starfshópur með fulltrúum frá öllu landinu og úr ýmsum geirum menningararfða og ráðinn starfsmaður. Þessi hópur þarf að fá ítarlega fræðslu um UNESCO samninginn um verndun menningararfða og verklagsleiðbeiningarnar sem honum fylgja (Operational Directives).

Hlutverk starfshópsins og verkefni starfsmannsins væru t.d. þessi:

- Fullgera eyðublað fyrir skráningu menningararfðir á landslistann, skrifa leiðbeiningar og verkferla eins og þörf og aðstæður kalla á.
- Vera ráðgefandi um hönnun heimasíðu þar sem skráning á landslistann færi fram. Einnig þyrftu þar að vera margskonar upplýsingar um menningararfðir og samninginn um verndun þeirra. Viðhald heimasíðunnar væri í höndum starfsmanns.
- Auglýsa/markaðssetja skráningu menningararfða, s.s. kynna opnun skráningarinnar í fjölmiðlum lands og héraða.
- Aðstoða við skráningu menningararfða heima í héraði með því að fara á staðinn og þjálfa leiðtoga vinnunnar. Hver staður ákveður þjónustumiðstöð vinnunnar, en hún gæti verið safn eða þekkingarsetur og starfsmaður þess verið leiðbeinandi og drifkraftur vinnunnar.
- Veita ráðgjöf um leiðir til að vernda menningararfðir og jafnvel standa fyrir verkefnum til að koma menningararfðum á framfæri, efla og styrkja.

- Hafa umsjón með skráningum á menningarerfðalista UNESCO (sbr. málsgrein hér fyrir neðan).
- Taka þátt í erlendu samstarfi.
- Leysa úr ágreinings- og álitamálum sem upp koma.
- Skipuleggja og halda málþing, umræðufundi og námskeið um menningarerfðir.

7.2. SKRÁNINGARFERLI Á LISTA UNESCO

Það eru mörg álitamál sem starfshópurinn þarf að ræða og ákveða. Eitt þeirra er hvernig haga ber skráningu á lista UNESCO (Representative List/RL, Urgent Safeguarding List/USL). Eiga einstaklingar/félög/hópar/samfélög að geta sent beiðni um skráningu, til dæmis þorablóts, á RL þó svo að þau fari fram um allt land? Eða ætti starfshópurinn/starfsmaðurinn að vera tengiliður milli aðila svipaðra skráninga (s.s. þorablóta) og senda inn eina skráningu fyrir marga staði á landinu? Það væri því í höndum starfsmannsins að skrifa grófa lýsingu á erfðinni, leyta eftir samþykki erfðaberanna og senda svo til UNESCO eina umsókn staðfesta af mörgum. Þar eð hvert aðildarríki kemur bara einu máli í gegn á ári finnst mér réttara að starfshópurinn/starfsmaðurinn sendi inn eina umsókn fyrir hverja tegund menningarerfða. Sé málum svona fyrir komið þá er ekki bein tenging á milli erfðaberanna og UNESCO. Slík uppbygging hefur verið gagnrýnd, en ég tel að ekki verði hjá þessu komist vegna verklags UNESCO og hlutverks ráðuneytisins sem þrátt fyrir allt ber endanlega ábyrgð á skráningum á menningarerfðum á landslistann og á lista hjá UNESCO. Mikilvægast er að lýðræðið sé virkt og gerðar verði ráðstafanir til að tryggja jafnræði í öllu ferli skráningar menningarerfða. Starfshópurinn þarf að vera lýðræðislega kjörinn til tiltekins tíma og hann þarf að setja skýrar vinnureglur og verkferla, s.s. varðandi skráningu á menningarerfðalista UNESCO.

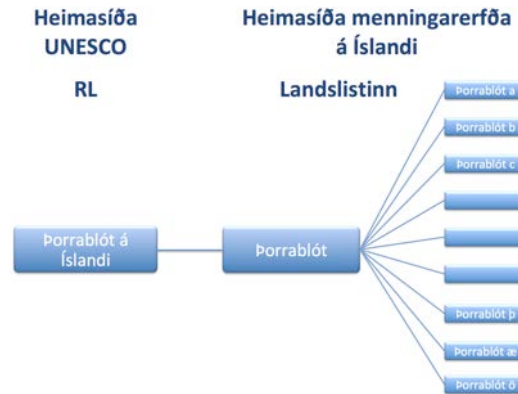
7.3. HEIMASÍÐAN OG LANDSLISTINN

Skýrsluhöfundur þykir að erfðaberar leggi of mikla áherslu á að koma menningarerfðum sínum á lista hjá UNESCO. Það þyrfti í umfjöllun um samninginn og innleiðingu hans að leggja áherslu á verndarskyldu samningsins og mikilvægi

landslistans. Hanna þyrfti glæsilega heimasíðu þar sem skráningin á landslistann færi fram; þar væru miklar og góðar upplýsingar um mikilvægi menningararfða og um hverja menningararfð sem þar

væri skráð. Það þyrfti að vera hægt að finna menningararfðir á ákveðnu landsvæði og líka af ákveðinni tegund og undirtegund.

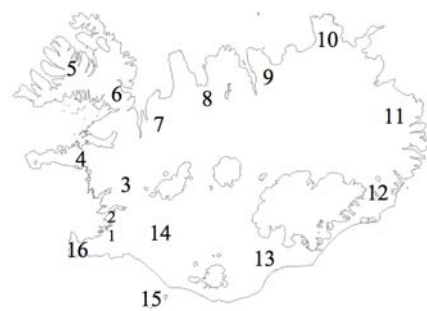
Skipulag heimasíðunnar og þar með talið framsetning listans yfir menningararfðir á Íslandi er mjög mikilvægt mál sem starfshópurinn þyrfti að koma að.

7.4. VAL Á FULLTRÚUM Í STARFSHÓPINN

Til að komast sem næst hugmyndafræði sáttmálans þyrfti að kjósa fulltrúa til að sitja í starfshópnum í 2 eða 3 ár í senn, á lýðræðislegan hátt. Ein leið til að koma slíkri kosningu í kring væri að halda málþing þar sem fjallað væri um samninginn og ýmsar hliðar innleiðingar og verndunar. Málþingið, með fyrirlestrum og umræðum, færi ekki fram í Hörpu eða Hofi, heldur á sem flestum stöðum á landinu í söfnum, háskólasetrum, þekkingarsetrum eða þar sem viðeigandi búnaður væri fyrir hendi.

Þeir aðilar sem nefndir eru í þessari skýrslu eða sóttu umræðu- og kynningarfund, gætu gegnt lykilhlutverki varðandi undirbúning og upplýsingamiðlun málþingsins og kosninganna. Í lok málþingsins færu fram kosningar fulltrúanna í starfshópinn og kysi hvert landsvæði sína/sinn

fulltrúa, samtals 16 fulltrúa. Til viðbótar við þessa 16 ætti að vera einn frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu, samtals 17 í starfshópnum. Það mætti skilgreina aðal- og aukamann á þeim landsvæðum sem hafa tvo fulltrúa, eða hafa reglurnar þannig að allavega annar þeirra þyrfti að vera á öllum fundum því auðveldara er að ná saman fundi með 9 einstaklingum en 17. Flestir fundir starfshópsins ættu að vera með hjálp fjarfundabúnaðar af einhverjum toga.

7.5. MIÐSTÖÐ LIFANDI HEFÐA

Þegar skráning menningarerfða er komin af stað þá kemur mjög líklega fljótt í ljós að þörf er á fleiri en einum og fleiri en tveimur starfsmönnum og þeim þarf þá að finna heimili. Skýrsluhöfundur tekur undir það sem fram kom á fundinum í höfðuborginni og leggur til að miðstöð samningsins um verndun menningarerfða verði sjálfstætt starfandi eining en ekki deild innan einhverrar stofnunar. Allir erfðaberar þurfa að geta treyst þessari miðstöð og ég tel að bein tenging við ákveðna stofnun stefni því í hættu. Starfshópurinn þyrfti að geta starfað og þróast á eigin forsendum því vinna með lifandi hefðir er engu lík. Miðstöðin væri þjóðmenningarmiðstöð eða Miðstöð lifandi hefða (= Miðla).

Hvar heppilegast væri að staðsetja miðstöðina verður vonandi augljóst eftir að starfshópurinn og starfsmaðurinn hafa unnið saman um tíma, en skýrsluhöfundur tekur undir það sem kom fram víða á landsbyggðinni og leggur til að miðstöðin verði staðsett utan Reykjavíkur. Miðstöðin þyrfti samt að vera þar sem samgöngur væru auðveldar allt árið um kring og þar sem væri möguleiki á samstarfi við sérfræðinga á ýmsum sviðum, s.s. varðandi skýrslugerð og skipulag og framkvæmd málþinga og námskeiða.

8. LOKAORÐ

Markmiðið með þessu verkefni var að afla nauðsynlegra upplýsinga og efla þekkingu og skilning á menningararfðum til að undirbúa innleiðingu samningsins um verndun menningararfða og uppfylla ákvæði hans. Þar eð samningurinn leggur áherslu á að samfélögin sem stundi hefðirnar eigi að vera hirðar þeirra, en með aðstoð frá stofnunum og sérfræðingum eftir því sem þurfa þykir, þá er grundvallaratriði að undirbúa jarðveginn með því að koma upplýsingum um samninginn til fólksins í landinu. Þeir sem sóttu umræðu- og kynningarfundina eru nú meðvitaðir um hlutverk lifandi hefða í samfélaginu og þær stofnanir, félög og hópar sem nefndir eru í skýrslunni eru mikilvægir tengiliðir og mögulegir leiðtogar heima í héraði þegar kemur að því að skrá menningararfðir á landslista.

9. VIÐAUKAR

9.1. EYÐUBLÖÐ TIL AÐ SKRÁ SAMTÖK

Í þessum viðauka eru spurningar eyðublaðanna sem voru á heimasíðu ÞjóðListar á meðan verkefnið „Kortlagning menningararfða“ stóð yfir. Fyrst koma spurningarnar sem voru á fyrra eyðublaðinu þar sem samtök gátu skráð sig og menningarerfðir sínar. Stjórnumerkt atriði þarf að fylla út. Sömu spurningar voru á eyðublöðum fyrir hópa og einstaklinga. Þar eð engin skráning var komin á þetta eyðublað þremur mánuðum eftir að verkefnið hófst, þá var það einfaldað. Spurningarnar sem voru á síðara eyðublaðinu koma hér á eftir, í beinu framhaldi af því fyrra. Ein skráning kom á síðara eyðublaðið.

Fyrra eyðublaðið:

- **Nafn menningararfðarinnar: *** (s.s. dans, kveðskapur, þekking á lækningarjurtum, bátasmíði, útskurður og fl.)
- **Af hvaða tegund er erfðin? ***
 - Tónlist
 - Dans
 - Matreiðsla
 - Búskapur
 - Sjómennska
 - Ljóðagerð
 - Sagnamennska
 - Þjóðtrú
 - Þekking á náttúrunni og umheiminum
 - Hátíð/viðburður
 - Annað
- **Lýstu menningarerfðinni í fáum orðum. ***

Hvernig er menningarerfðin. Tengist hún ákveðinni tímasetningu/tímabili og/eða staðsetningu. Þarf einhverja hluti til að stunda hefðina. Hvað er markmiðið/tilgangurinn með erfðinni. Hvers vegna eða til hvers eru menningarerfðin stunduð í dag. Er menningarerfðin

stunduð í ákveðnu félagslegu samhengi.

- **Hvernig er menningarerfðinni viðhaldið í dag?** (Getur þú nefnt eitthvað ferli sem er í gangi til að viðhalda hefðinni? Eru haldin námskeið, hátíðir, námseið? Eru til stofnanir, samtök og/eða félag sem viðhalda hefðinni?)
- **Félagasamtök:** * (Nafn, heimilisfang og kennitala)
- **Heimasíða:**
- **Fésbókarsíða:**
- **Tengiliður:** * (Nafn, heimilisfang, netfang og símanúmer)
- **Hlutir:** (hlutir, gögn eða minjar í eigu samtakanna sem tengjast hefðinni)

Síðara eyðublaðið:

- **Nafn menningarerfðarinnar** * (s.s. dans, kveðskapur, þekking á lækningarjurtum, bátasmíði, útskurður og fl.)
- **Félagasamtök:** * (Nafn, heimilisfang og kennitala)
- **Heimasíða:**
- **Fésbókarsíða:**
- **Tengiliður:** * (Nafn, heimilisfang, netfang og símanúmer)
- **Stutt lýsing:** * (Segðu stuttlega frá þeim menningarerfðum sem samtökin stunda)
- **Hlutir:** (hlutir, gögn eða minjar í eigu samtakanna sem tengjast hefðinni)

9.2. EYÐUBLAÐ FYRIR SKRÁNINGU MENNINGARERFÐA Í FJALLABYGGÐ

Á næstu tveimur blaðsíðum eru spurningarnar á eyðublaðinu sem var notað við skráningu menningarerfða í Fjallabyggð í norsk-íslenska tilraunaverkefninu.

1. Af hvaða toga er menningarerfðin? * - Þú getur merkt við fleira en eitt

- Handíðir / handverk
- Tónlist
- Dans
- Matreiðsla
- Búskapur
- Sjómennska
- Ljóðagerð
- Sagnamennska
- Þjóðtrú
- Þekking á náttúrunni og umhverfinu
- Hátíð / viðburður
- Annað

2. Nafnið á menningarerfðinni * - Ef þú þekkir fleiri en eitt nafn þá nefndu þau.

3. Lýstu menningarerfðinni í fáum orðum * - Hvernig er menningarerfðin? Tengist hún ákveðinni tímasetningu / tímabili og/eða staðsetningu? Þarf einhverja hluti til að stunda hefðina? Hvað er markmiðið / tilgangurinn með erfðinni? Hvers vegna eða til hvers eru menningarerfðin stunduð í dag? Er menningarerfðin stunduð í ákveðnu félagslegu samhengi?

4. Hverjir stunda menningarerfðina? * - Getur þú nefnt hóp, félagasamtök, eða landssvæði sem fást við menningarerfðina? Geturðu nefnt einstakling/a sem kunna / þekkja menningarerfðina vel, ef það ert ekki þú sjálf/ur? Mikilvægt er að hafa samþykki viðkomandi fyrir því að vera nafngreindur, svo og heimilisfang hans / hennar, símanúmer og netfang.

5. Sögulegur bakgrunnur - Er menningarerfðin framkvæmd með sama hætti og áður fyrr? Er sama markmið / tilgangur með menningarerfðinni í dag og áður fyrr? Hvernig hefur erfðin ferðast frá kynslóð til kynslóðar?

6. Hvernig er menningarerfðinni viðhaldið í dag? - Getur þú nefnt eitthvað ferli sem er í gangi til að viðhalda hefðinni? Eru haldin námskeið, hátíðir, málþing? Eru til stofnanir, samtök og/eða félag sem viðhalda hefðinni?

7. Myndband - Veistu hvort það er til myndbandsupptaka að menningarerfðinni sem þú ert að skrá? Veistu hvenær upptakan var gerð, hverjir eru á henni eða hvernig hægt er að nálgast hana?

8. Ritaðar heimildir - Veistu hvort það eru til ritaðar heimildir um menningarerfðina sem þú ert að skrá? Veistu hvar hægt er að nálgast þær?

9. Tengiliður/ir fyrir þessa skráningu:

Félagsskapur _____

Nafn* _____

Heimilisfang* _____

Netfang _____

Símanúmer* _____

Dagsetning _____

9.3. AUGLÝSINGAR UMRÆÐU- OG KYNNINGARFUNDA

Hér eru nokkur dæmi um hvernig fundirnir voru auglýstir. Fyrst er plakat sem skýrsluhöfundur útbjó fyrir fundinn á Kópaskeri, síðan eru tvær auglýsingar sem komu í héraðsblöðum á Norðvesturlandi og Suðurlandi, og loks fésbókarviðburður um fundinn á Egilsstöðum.

Kynning
á sáttmála UNESCO
um verndun menningararfða

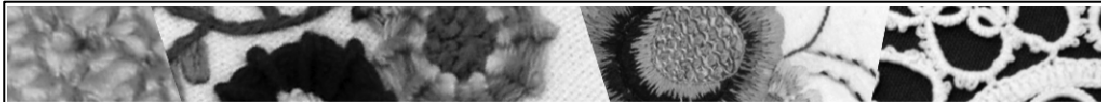
FÖSTUDAGINN 17. APRIL KL. 17:00
Í SKJÁLFTASETRINU Á KÓPASKERI

Hugtakið menningarerfðir merkir "siðvenjur, framsetning, tjáningarform, þekking, færni – ásamt tækjum, blutum, listmunum og menningarrýmum sem þeim tengjast – sem samfélög, hópar og, í sumum tilvikum, einstaklingar telja hluta af menningararfleið sinni."

[2. gr. sáttmálans]

Allir sem áhuga hafa á menningarerfðum okkar
Íslendinga eru hvattir til að mæta

Guðrún Ingimundardóttir - 869-3398 - runa@thjodlist.is - www.thjodlist.is

Menningararfur - skiptir hann þig máli?

Ef svarið er já, þá átt þú erindi á umræðufund um óápreifanlegan menningararf og kynningu á sáttmála UNESCO um verndun hans

Föstudaginn 26. febrúar kl. 12:00 í Eyvindarstofu á Blönduósi

Guðrún Ingimundardóttir
verkefnisstjóri

Súpa og brauð kr. 1.500

Menningararfur - skiptir hann þig máli?

Ef svarið er já, þá átt þú erindi á umræðufund um óápreifanlegan menningararf, kynningu á samningi UNESCO um verndun hans og innleiðingu Kötlu jarðvangs í UNESCO Global Geoparks

Föstudaginn 22. janúar kl. 11:30 á Hótel Hvolsvelli
- Súpa, brauð og kaffi - kr. 990

Föstudaginn 22. janúar kl. 20:00 í Kirkjubæjarstofu

Guðrún Ingimundardóttir og Brynja Davíðsdóttir

NÓV.
28

Menningararfur - skiptir hann þig máli?

Opinbert · Runa Ingimundardóttir stendur/standa fyrir viðburðinu...

Bjóða Breyta ...

28. nóvember 2015 klukkan 13:00
Fyrir meira en ári síðan

Austurbrú, Tjarnarbraut 39a, Egilsstöðum

Sýna á korti

Hulda was interested

Um

Umræða

10
hafa áhuga

6
mættu

119
boðið

9.4. SKYGGNUR UMRÆÐU- OG KYNNINGARFUNDANNA

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

UNESCO samningurinn um verndun menningararfða (óáþreifalegs menningararfs)

Þessi kynning byggir á kennsluafni sem menningarfræðeild UNESCO hefur sett saman.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

Franska matarveislan

- Matarveisla Frakka er samfélagslegur viðburður þar sem vinir og stundum heilu þorpin koma saman til að fagna tímamótum
- Mikilvægt er að velja vel uppskriftirnar, velja gott heimabíúð hráefni, velja rétt vín, setja fallega á borð og halda í heiðri venjubundnum athöfnum
- Matarveislan hefur fast form: Fordrykkur, forréttur, aðalréttur, ostaréttur, eftirréttur, og loks líkjör
- Skráð 2010

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

Frönsk hestamennska

Ungverskur saumaskapur

Skráð 2012

Skráð 2011

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

Efnisyfirlit

- Tilgangur (1. gr.)
- Skilgreiningar (2. gr.)
- Verndun (11.-14. gr.)
- Listar (16.-18. gr.)

The Woodworking Knowledge of the Zaffrensky
© I. Sagar/2ED
Inscribed on the RI in 2008

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

I. kafli Almenn ákvæði

1. grein - Tilgangur

- að **varðveita** menningarerfðir,
- að tryggja að menningarerfðir viðkomandi **samfélaga, hópa og einstaklinga** séu virtar
- að **efla vitund** um mikilvægi menningararfða

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

I. kafli Almenn ákvæði

2. grein - Skilgreiningar

"Menningarerfðir" merkir

siðvenjur, tjáningarform, þekking, færni

– ásamt tækjum, hlutum, listmunum og menningarrýmum sem þeim tengjast –

sem samfélög, hópar og, í sumum tilvikum, einstaklingar **telja hluta af menningararfleifð sinni.**

Í þessum samningi verður einungis hugað að menningarerfðum sem samrýmast gildandi aðjóðasamningum um mannréttindi, svo og kröfum um gagnkvæma virðingu...

I. kafli Almenn ákvæði

2. gr. Skilgreiningar (frh)

Menningarerfðir, **sem flytjast frá kynslóð til kynslóðar** eru í **stöðugri endursköpun** þær **styrkja sjálfsmynd** og tilfinningu fyrir **sögulegri framvindu** og stuðla þannig að virðingu og menningarlegri fjölbreytni.

I. kafli Almenn ákvæði

2. gr. Skilgreiningar (frh)

"**Varðveisla**" merkir ráðstafanir sem er ætlað að tryggja að **menningarerfðir lifi áfram**, m.a. með því að skrá, rannsaka, varðveita, efla og miðla, einkum með **formlegri og óformlegri fræðslu**, sem og með því að **endurvekja** ýmsa þætti þeirra.

Vatnsdælingastemma tvísöngur / fimmundasöngur

Sólin heiðum himni frá hugann greiðir ofar, yfir breiðist auðnan há alheimsmeiðinn lofar.

Ljóminn færir líf í brag leiftrar snær á engi. Fossinn tær með ljóðalag lætur bærest strengi.

Foldin öll er fegurð stillt flóðlýst mjöll um grundir. Standa fjöllin glóðum gyllt geisla föllum undir.

Ljúfast hnoss er lífið kýs ljósafossinn gefur. Glóey oss, hin góða dís geisla kossum vefur.

Vetrarlagurð
Sigrundur Benediktsson (1936)

Meira um menningarerfðir

Menningarerfðir birtast **m.a.** á eftirfarandi sviðum:

Danstfélagið Vefarinn

- munlegri hefð og tjáningu, þ.m.t. tungumál sem miðill menningarerfða,
- sviðlistum,
- félagsvenjum, helgisíðum og hátíðarhöldum,
- þekkingu og venjum sem tengjast náttúrunni og alheiminum,
- hefðbundinni verkunnáttu.

Hudhud söngur Ifugao fólksins (Filippseyjar)

Konur að syngja á risókrunum
© Renato Reyes/UNESCO/IFUGAO

Ifugao syngja Hudhud við vinnu á hrísgrjónaökrunum og við jarðstærir

Hudhud söngvarir fjalla um fornar hetjur, síðvenjur og trú; textabálkarnir eru númlega 200 og hver um sig hafa um 40 kafla. Flutningur á einum textabálki getur tekið nokkra daga.

Verndun: Kenni í náískólum; sérstakir skólar stofnsetir til að kenna Hudhud; keppnir; flutningur á tónleikum og sýningum

Skráð 2008

III. kafli Varðveisla

11. gr. – Hlutverk aðildarríkja

Lasosmál
Mynd í eigu Þjóðminjasafns Íslands. Birt með leyfi safnsins

- Gera nauðsynlegar ráðstafanir til að **tryggja varðveislu** menningarerfða á yfirráðasvæði sínu
- sem ráðstöfun til varðveislu, ..., **bera kennsl á og skilgreina** þá þætti menningarerfða sem finnast á yfirráðasvæði þeirra **með þátttöku samfélaga, hópa og viðkomandi frjálsra félagsamtaka**

III. kafli Varðveisla

12. gr. – Yfirlitsskrár

Taka saman eina eða fleiri yfirlitsskrár yfir menningararfðir **með það að markmiði að varðveita þær**

III. kafli Varðveisla

13. gr. - Aðrar ráðstafanir til varðveislu

- að móta **heildar stefnu** sem miðar að því að efla menningararfðir í þjóðfélaginu og fella varðveislu erfða inn í **skipulagsáætlanir** - lagalega, tæknilega, stjórnsýslulega og fjárhagslega
- að tilnefna eða setja á laggirnar **sérhæfðar stofnanir** þar sem kennd er **umsjón og miðlun menningararfða** og sem **skrá heimildir** um menningararfðir
- að hlúa að **rannsóknnum** með það fyrir augum að varðveita menningararfðir
- að tryggja **aðgang** að menningararfðum

III. kafli Varðveisla

14. gr. – Menntun, vitundarvakning og efling fagþekkingar

- tryggja að menningararfðir öðlist **viðurkenningu** og hljóti sinn **sess í þjóðfélaginu**, einkum með **fræðslu, þjálfun** og **vitundarvakningu**
- fræða almenning um hættur sem steðja að slíkum erfðum

III. kafli Varðveisla

15. gr. – Þátttaka samfélaga, hópa og einstaklinga

Samfélög, hópar og einstaklingar ...

viðhalda hefðinni **með því að...**

skilgreina skrá rannsaka efla tryggja aðgangi að kenna auka skilning og þekkingu

með hjálp frá stofnunum eftir því sem þurfa þykir

Skráning á lækningajurtum (Filippseyjar)

Íbúar í Subanen héraði á Filippseyjum eru búnir að skrá lækningajurtir í héraðinu í gagnagrunn

Fjöldugun fólks á svæðinu og loftslagsbreytingar hafa valdið því að tegundum hefur fækkað á síðustu áratugum

Þekking á lækningajurtum var að deyja út en nú er farið að kenna um lækningajurtir í skólum

Ísland tvísöngur

Ísland, farsælda frón og hagsælda hrimhvíta móðir, hvar er þín fornaldar fræð, frelsið og manndáðin best? Allt er í heiminum hverfult og stund þíns fegursta frama lýsir sem leiftur um nótt langt fram á horfinni öld.

Ólafur Hallgrímsson (1807 – 1845)

IV. kafli Varðveisla á alþjóðavettvangi

UNESCO heldur utan um

- Skrá yfir menningarerfðir sem brýnt er að varðveita (USL – 17. gr.)
- Skrá yfir menningarerfðir mannkyns (RL – 16. gr.)
- Skrá yfir "bestu starfsvenjur"

Vanuatu sandteikningar (eyja í Kyrrahafinu)

Sandteikningar eru teiknaðar með einum fingri í sand, vikur, eða leir.

Teikningarar þjóna ýmsum tilgangi, s.s. listræn tjáning, fjölskyldutengsl, trúarhefðir og samskipti á milli 80 þjóðflokka Vanuatu sem tala ólík tungumál

Verndun: Gera gagnagrunn með sögum og merkjum, gera kennsluefni fyrir skóla; skrifa lög sem vernda sandteikningahefðina; skipleggja sýningar og hátíðir; gera sandteikningar að fóstum lið í þjóðminjasafninu

Skráð 2008

Að lokum

- Menningarerfðir eru **lifandi hefðir** sem taka stöðugum breytingum;
- **skilgreindar, viðurkenndar, stundaðar og kenndar af samfélögum** hópum og einstaklingum sem eru hirðar hefðarinnar
- Verndun menningarerfða felst í því að **aðstoða hirða hefðarinnar** við að halda áfram að stunda hefðirnar, hafa umsjón með þeim og kenna þær.
- "Samfélög, hópar og einstaklingar" (hirðar hefðarinnar) - **ekki skilgreint** í sáttmálanum

Að lokum

Aðildarríkjum sáttmálans ber að

- auka **þekkingu** á og **viðingu** fyrir menningarerfðum og **skilning** á mikilvægi þeirra
- tilgreina og/eða setja á stofn **stofnanir** sem aðstoða við inleiðingu og eftirfylgni sáttmálans
- útbúa **yfirlitsskrá** um menningarerfðir í þeim tilgangi að vernda þær
- gera hirðunum kleift að **viðhalda hefðinni** með öllum tiltækum ráðum

Hólamannalag *kvæðalag*

Höldum gleði hátt á loft
helst það seður gaman,
þetta skeður ekki oft
að við kvæðum saman.

Meðan einhver yrkir brag
og Íslendingar skrifa
þetta gamla þjóðarlag
það skal alltaf lifa.

Falla tímans völdug verk
varla falleg бага
Snjalla ríman stuðla sterk
stendur alla daga.

Sótt ég gæti í söng og brag
sárabætur minar
öll mín kæti á þar dag
og óskir lætur sínar.

1. erindi: Ólafur Mjandur
2. erindi: Jón S. Bergmann

3. liður: Benediktsson,
4. Ólafur Andréardóttir

Takk fyrir komuna

Guðrún Ingimundardóttir
runa@thjodlist.is

Íslensk gífna
Hleðsla
Göngur og réttir
Þjóðdæns
Porrablót
Að slá eftir eggjum
Fílnokja
Sagnmenninga
Skrafur
Útlakurur
Mölskurbur
Hestmenninga
Fílmæli
Splakdvænaður
Skarftar
Að fara í ál
Blómstursumur
Þekking á læningajurtum
Töðreyking
Að kanna hákari
Pjón
Kveðskaparlit
Fjallagrasaryrjar
Sölvatölja